

Keyifli Okumalar Dileriz

Binlerce kategoride milyonlarca PDF e-kitap, ders kitapları, dergiler ve romanlara platformumuz üzerinden ücretsiz ulaşabilirsiniz.

RESMİ WEB SİTEMİZ

<https://rantey.org>

Yedek ve Duyuru Kanallarımız

Sitemize erişim engeli gelmesi veya adres değişikliği durumunda aşağıdaki kanallardan güncel giriş adresine erişebilirsiniz:

- Telegram: <https://t.me/birkitapbir>
- WhatsApp Kanalımız : <https://whatsapp.com/channel/0029VbDHv8uE50Us4lvMoc0Y>

CYNTHIA OZICK

ŞAL

Cynthia Ozick

ŞAL

Çeviren: Esra Birkan

Modern Klasikler 2

Şal

Cynthia Ozick

© Nebula Kitap, 2017

Yayın hakları Nebula Kitap'a aittir. Kitabın hiçbir bölümü, herhangi bir biçimde, yayınevinin izni olmadan çoğaltılamaz.

Orijinal adı: The Shawl

Copyright © Cynthia Ozick 1980

1. Baskı / Haziran 2018

ISBN: 978-605-81886-3-1

Yayına hazırlayan: Başak Güntekin

İngilizceden çeviren: Esra Birkan

Düzeltili: Banu Erol

Kapak tasarımı: dook creative

İç sayfa tasarım: Dilek Şişli

Baskı: Aurora Matbaa Basım Rek. Org. San. ve Tic. Ltd Şti. Maltepe
Mah. Litros Yolu Sok. No: 7 / 14 Zeytinburnu-İstanbul.

Matbaa sertifika no: 33829

Nebula Kitap, Paloma Yayınevi'nin tescilli markasıdır.

Yayıncılık sertifika no: 23401

Hocapaşa Mah. Ankara Cad. No: 28 Ankara İşhanı Kat: 2

Büro: 14-15 Cağaloğlu / İstanbul • tlf. (212) 514 27 20

info@nebulakitap.net • www.nebulakitap.net

📞 nebulakitap 📧 NebulaKitap 📧 nebula_kitap

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - <https://rantey.org>

Cynthia Ozick

Cynthia Ozick, 1928'de New York'ta iki çocuklu bir ailenin ikinci çocuğu olarak dünyaya geldi. Rusya doğumlu ebeveyniyle birlikte Bronx'a taşındı. Lisans eğitimini New York Üniversitesi'nde tamamladıktan sonra Ohio State Üniversitesi'nde İngiliz Edebiyatı bölümünde, Henry James romanlarına odaklanarak yüksek lisans derecesini aldı. Roman ve denemeleri çoğunlukla Amerikan Yahudilerinin yaşamını konu alır, bunun yanı sıra politika, tarih ve edebi eleştiri alanlarında da yazmaktadır. Düzyazının yanı sıra şiir de yazmış ve çevirmiştir. Soykırım ve sonuçları baskın temalarındandır. Eserlerinin çoğu hor görülmüş bireyleri, göç sonrası kimliğin yeniden inşasını, travma ve bir sınıftan diğerine geçişi inceler.

Ozick, 1971'de, kısa öykü derlemesi *The Pagan Rabbi and Other Stories* ile Edward Lewis Wallant Ödülü'ne layık görüldü. 1997'de ise denemelerinden oluşan kitabı *Fame and Folly* ile Diamonstein-Spielvogel Ödülü'nü kazandı. Öykülerinden üçü O. Henry yarışmasında birincilik ödülünü aldı. 1986'da Rea Kısa Öykü Ödülü'nün ilk kazananı oldu. 2000'de *Quarrel & Quandary* ile National Book Critics Circle (Ulusal Kitap Eleştirmenleri Birliği) Ödülü'nü kazandı. (Büyük Britanya'da *The Bear Boy* olarak yayımlanan) *Heir to the Glimmering World* (2004) eleştirmenlerce övgüyle karşılandı. 2005'te Uluslararası Man Booker Ödülü adayları arasında kısa listedeydi ve 2008'de Bernard Malamud'un ailesi tarafından kısa öykü sanatındaki üstün başarıları ödüllendirmek için kurulan PEN/Malamud Ödülü ve PEN/Nabokov Ödülü'nü aldı. *Foreign Bodies* (Yabancı Bedenler) romanı, Orange Ödülü (2012) ve Jewish Quarterly-Wingate Ödülü (2013) adayları arasında kısa listedeydi.

Roman yazarı David Foster Wallace, Ozick'i Amerika'nın yaşayan en büyük yazarlardan biri olarak anmıştır. Ozick, "ABD'nin edebi panteonunun Athena'sı", "Bronx'un Emily Dickinson'ı" ve "zamanının en usta ve incelikli edebiyat üslubuna sahip olan yazarlarından biri" olarak betimlenmiştir.

Esra Birkan

1969'da İstanbul'da doğdu. Kadıköy Anadolu Lisesi mezunudur. Lisansını ve yüksek lisansını Boğaziçi Üniversitesi Çeviribilim, doktorasını Yıldız Teknik Üniversitesi Diller ve Kültürlerarası Çeviribilim bölümlerinde tamamladı. Marmara Üniversitesi Mütercim-Tercümanlık bölümünde öğretim üyesidir.

Yayımlanan telif kitapları arasında *Edebiyat Çevirisinde Sahneler ve Aktörler* (Diye Yayınları), *Ideology Unveiled: Islamist Retranslations of the Western Classics* (Lambert Academic Publishing); yayımlanan çeviri kitapları arasında ise *Saten Ada*, Tom McCarthy; *Bağımsızlık Yolu*, Richard Yates; *İngiliz Hayalet*, Peter Ackroyd; *Yetenekli Bay Ripley*, Patricia Highsmith; *Senin Kitabın*, Claire Kendal; *Bahçede Felsefe*, Damon Young; *Pislik*, David Vann; *Tekinsiz Hikâyeler*, Arthur Conan Doyle; *Bir İntihar Efsanesi*, David Vann; *Maşenka*, Vladimir Nabokov; *Hayallerin Peşinde*, Richard Yates; *Lou Reed*, (Şarkı Sözleri) bulunmaktadır.

Stella, soğuk, soğuk, cehennem soğuğu. Yollarda nasıl da beraber yürümüşlerdi, Rosa ile iltihaplı memelerinin arasına kıvrılmış Magda, şala sarılıp sarmalanmış Magda. Bazen Magda'yı Stella taşıyordu. Ama o Magda'yı kıskanıyordu. On dört yaşındaki, göğüsleri ufacık, küçük Stella da tıpkı Magda gibi bir şala sarmalanıp saklanmak, yürüyüşün sallantısıyla uykuya dalmak, kucakta bebek olmak istiyordu. Magda, Rosa'nın memesinin ucunu ağzına aldı, Rosa yürümeyi hiç bırakmıyordu, yürüyen bir beşikti o. Yeterince sütü yoktu; Magda bazen hava çekiyor, o zaman bir çığlık koyveriyordu. Stella'nın açlıktan gözü dönmüştü. Dizleri iki sopanın üstündeki tümör, dirsekleri tavuk kemiği gibiydi.

Rosa açlığını hissetmiyor, kendini hafiflemiş hissediyordu; sanki yürümüyordu da rüyadaydı ya da transa girmiş, nöbete tutulmuştu, havada süzülen bir meleğe dönmüştü çoktan, her şeyin farkındaydı, her şeyi görüyordu ama yukarılardan, ayakları yola değmiyordu bile. Parmak uçlarında kayar gibiydi. Şalın arasından Magda'nın yüzüne baktı: Yuvasındaki sincap gibi güvendeydi, şalın katları arasındaki küçük evinde kimse ona dokunamazdı. Yüzü yusuvarlak bir cep aynası gibiydi: Ama Rosa'nın kolera gibi karanlık, solgun yüzü değildi bu, bambaşka bir yüz-

dü, gözleri hava gibi masmavi, yumuşacık tüy gibi saçları neredeyse Rosa'nın mantosuna dikilen Yıldız kadar sarıydı. *Onların* bebekleri gibiydi.

Rosa havada süzülürken Magda'yı köylerden birine bıraktığını hayal etti. Bir an için sıradan ayrılıp Magda'yı yolun kenarındaki herhangi bir kadının kollarına bırakabilirdi. Ama sıradan ayrılırsa ateş edebilirlerdi. Yarım saniyeliğine sıradan ayrılıp elindeki bohçayı bir yabancı-nın eline tutuştururverse kadın alır mıydı ki? Şaşırır hatta korkardı; bohçayı elinden düşürebilirdi, o zaman Magda yere düşer, kafasını çarpar ve ölürdü. Onun küçük yuvarlak kafası. Ne iyi bir çocuktu, haykırmayı bırakmış, sırf tadını almak için kuruyan memeyi emiyordu. Minik diş etlerinin sımsıkı kavrayışı. Alt çenesinde pirinç tanesi gibi minicik bir diş çıkmıştı, nasıl da parlıyordu, bir periye ait beyaz mermer mezar taşı gibi bulunduğu yerden ışık saçıyordu. Magda hiç şikâyet etmeden Rosa'nın önce sol, sonra da sağ memesini emip bıraktı; iki meme ucu da çatlamıştı, gram süt yoktu. Süt kanalları sönmüş bir volkan, ölü bir göz, soğuk bir delik gibiydi, o zaman da Magda tutup şalın bir ucunu emmeye başladı. Emdi emdi, şalın iplikleri sıırıslıklam oldu. Şalın güzel tadı, pamuklu kumaşın sütü.

Sihirli bir şaldı bu, bir bebeği üç gün üç gece besleyebiliyordu. Magda ölmedi, hayatta kaldı ama çok sessizleşmişti. Ağzından tarçın badem karışımı tuhaf bir koku yükseliyordu. Gözleri hep açıktı, göz kırpmayı, uykuya dalmayı unutmuştu; Rosa ve bazen de Stella gözlerinin

maviliğine dalıp gidiyordu. Külçe gibi olmuş bir bacağın ardına diğerini kaldırarak yolda yürürlerken Magda'nın yüzünü inceliyorlardı. "Ari," dedi Stella, iplik gibi ipince bir sesle; Rosa ise Stella'nın Magda'ya genç bir yamyam gibi baktığını düşünüyordu. Ve Stella, "Ari," deyince "Hadi onu yiyip bitirelim," diyormuş gibi geldi Rosa'ya.

Ama Magda yürüyecek kadar büyüdü. O kadar uzun yaşadı ama çok iyi yürüyemiyordu, kısmen sadece on beş aylık olduğundan, kısmen de leylek gibi bacakları şişmiş göbeğini taşıyamadığından. Göbeği havayla dolmuş, yusuvarlak olmuştu. Rosa yemeğinin neredeyse tamamını Magda'ya veriyor, Stella ise hiçbir şey vermiyordu; Stella aç kurt gibiydi, kendi de büyüme evresindeki bir çocuktan daha ama fazla büyümüyordu. Stella regl olmuyordu. Rosa regl olmuyordu. Rosa hem açtı hem değildi; Magda'dan parmağın tadını ağzında hissetmeyi öğrenmişti. Acımasız bir yerdeydiler, Rosa'da zerre kadar acıma duygusu kalmamıştı, Stella'nın kemiklerine acımadan bakıyordu. Stella'nın, minik butlarına dişlerini geçirebilmek için Magda'nın ölmesini beklediğinden emindi.

Rosa, Magda'nın çok yakında öleceğini biliyordu; aslında çoktan ölmeliydi ama sihirli şalın derinliklerine gömülmüş, Rosa'nın inip kalkan göğsünün arasında kaybolup gitmişti; Rosa örtünüyormuş gibi şala sarınmıştı. Hiç kimse şalı ondan almadı. Magda susmuştu. Artık hiç ağlamıyordu. Rosa onu barakalarda şalın altına saklamıştı ama bir gün birinin ihbar edeceğini biliyordu veya bir gün

Stella olmasa da başka biri Magda'yı yemek için çalacaktı. Magda yürümeye başladığında Rosa onun çok geçmeden öleceğini biliyordu, bir şey olacaktı mutlaka. Uyumaya korkuyordu; kalçasını Magda'ya dayayarak uyuyor, onu kalçasının ağırlığı altında nefessiz bırakmaktan korkuyordu. Rosa'nın ağırlığı günden güne azalıyordu; Rosa ile Stella yavaş yavaş havaya karışıyordu.

Magda sessizdi ama gözleri korkunç derecede canlıydı, mavi kaplanlar gibiydi. Bakıyor, izliyordu. Bazen gü-lüyordu; gülme gibiydi ama nasıl olur? Magda kimsenin güldüğünü görmemişti ki. Magda yine de rüzgâr şalın kenarlarını havalandırınca gü-lüyordu. Stella ile Rosa'nın gözlerini yaşartan, içinde kara parçacıklar olan kötü bir rüzgârdı bu. Magda'nın gözleri her zaman berrak ve yaş-sızdı. Kaplan gibi izliyordu. Şalını koruyordu. Ona kimse dokunamazdı; sadece Rosa dokunabilirdi. Stella'ya yasaktı. Şal Magda'nın bebeğiydi, onun evcil hayvanı, küçük kız kardeşiydi. Sakinleşmek istediğinde kendini şala doluyor ve bir ucunu emiyordu.

Sonra Stella şalı ondan aldı ve Magda öldü.

Stella sonradan "Üşümüştüm," demişti.

Ve sonra Stella hep üşüdü, hep. Soğuk yüreğine işledi: Rosa, Stella'nın kalbinin soğuduğunu gördü. Magda küçük kalem gibi bacaklarıyla bir oraya bir buraya seyirtti, şalı arıyordu; kalem bacaklar ışığın başladığı barakanın önünde sendeledi. Rosa bunu gördü ve peşinden gitti. Ama Magda çoktan barakanın önündeki meydanın neşeli ışı-

ğına çıkmıştı. Burası sayım yaptıkları yerdi. Her sabah Rosa, Magda'yı bir duvar dibinde şalın altına saklıyor, gidip Stella ve yüzlercesiyle birlikte o meydanda bazen saatlerce beklemek zorunda kalıyordu, yalnız kalan Magda ise şalın altında sessizce şalın ucunu emiyordu. Magda her gün susuyor, bu sayede ölmüyordu. Rosa, Magda'nın bugün öleceğini anlamıştı, o anda avuç içlerine korku dolu bir sevinç hücum etti, parmakları tutuşmuş gibiydi, hayretler içindeydi, hummaya tutulmuş gibiydi: Magda gün ışığında, kalem bacaklarının üstünde sallanarak uluyordu. Rosa'nın memeleri kuruduğundan bu yana, Magda'nın yoldaki son haykırışından bu yana, Magda'nın ağzından tek bir söz çıkmamıştı, Magda dilsizdi. Rosa onun ses tellerine, nefes borusuna, gırtlak çukuruna bir şey olduğunu sanıyordu; Magda hasar görmüş, sesini yitirmişti; belki de sağırdı; zekâ noksanlığı da olabilirdi; Magda aptaldı. Küle bulanmış rüzgâr esip de Magda'nın şalına soytarılık ettirdiğinde çıkan kahkaha bile sadece dişlerini göstermesinden ibaretti. Saç ve vücut bitleri onu gün ağarırken barakalarda leş arayan sıçanlar misali çılgına çevirdiğinde, sürtünüp kaşınıyor, havayı tekmeleyip ısıyor, yuvarlanıyor ama gıkını çıkarmıyordu. Gelgelelim tam o anda Magda'nın ağzından uzun, yapışkan bir ip gibi bir feryat döküldü.

“Aaaa –”

Rosa'nın memeleri kuruduğundan beri bu, Magda'nın gırtlakından kopan ilk sestiydi.

“Aaaa ... aaa!”

Tekrar! Magda meydanının tehlikeli ışığında oyalanıyor, acınası küçük çarpık bacakları üzerinde tepiniyordu. Rosa anladı. Magda'nın kaybolan şalının yasını tuttuğunu anladı, Magda'nın öleceğini anladı. Dalga dalga emirler Rosa'nın memelerini dövmeye başladı: Git, getir, çabuk! Ama önce hangisini getireceğini bilemedi, Magda'yı mı yoksa şalı mı? Magda'yı kapmak için meydana fırlasa uluma kesilmeyecekti, çünkü Magda şalına kavuşmamış olacaktı ama barakalara koşup şalı arasa, onu bulsa, onu Magda'ya doğru sallayarak peşinden gitse o zaman Magda'yı geri alır, kızı şalı ağzına sokup susar, yine eski sessiz hâline dönerdi.

Rosa karanlığa daldı. Şalı bulmak kolaydı. Stella şalın altına kıvrılmıştı, ince kemiklerinin içinde uyuyordu. Rosa şalı kaptığı gibi uçarak –uçabilirdi, havadan ibaretti zaten– meydana gitti. Güneşin sığağında yaz keleklerinin, başka hayatların mırıltısı vardı. Tatlı, yumuşak bir aydınlık içindeydi ortalık. Tel kafesin diğer tarafında, uzaklardaki yeşil çayırlar kara hindiba ve mor menekşelerle lekelenmişti; onların da ötesinde, daha uzaklarda, masum pars zambaklarının uzun turuncu başları seçiliyordu. Barakalarda, “çiçek” ve “yağmur” dedikleri şey her türlü dışkı, kalın bok örgüleri ve ranzalardan kayarak süzülen kestane rengi, kokulu şelaleydi ve Rosa'nın tenine bulaşan acı, yağlı ve kaygan dumana karışan koku. Bir an meydanın kenarında durdu. Bazen tellerdeki elektrik vızıldardı; Stella bile bunun hayal olduğunu söylerdi ama Rosa tellerden gelen sesi duyuyordu: Pürüzlü ve hüzünlü

bir ses. Tellerden ne kadar uzak olursa sesler o kadar net geliyordu. Ağlayıp sızlama sesleri öyle bariz ve öyle tutkulu-
luydu ki hayalet olduklarına inanası gelmiyordu insanın. Sesler ona şalı yukarı kaldırmasını, bayrak gibi açmasını, dalgalandırmasını, sallamasını söylüyordu. Rosa şalı kaldırdı, bayrak açtı, dalgalandırdı, salladı. Uzakta, çok uzakta Magda hava dolu göbeğinin üzerinden uzanıp kollarını kaldırdı. Magda yukarıdaydı, yukarı kaldırılmıştı, birinin omuzlarındaydı. Ama Magda'yı taşıyan omuz Rosa'ya ve şala doğru gelmiyor, uzaklaşıyordu, Magda dumanlı havada giderek uzaklaşıyordu, bir leke gibi kalmıştı. Omuzların üstünde bir miğfer parladı. Işık miğfere dokundu ve onu bir kupaya dönüştürürcesine aydınlattı. Miğferin altındaki pelerine benzeyen kara siluet ve bir çift kara postal elektrikli tele doğru hızla atıldı. Elektrikli sesler çılgınca çatırdamaya başladı. Hepsi birden "Anne, ann-nee," diye uğulduyordu. Magda, Rosa'dan ne kadar uzaktı şimdi, onlarca barakanın ilerisinde, meydanın ta öbür ucunda! Magda bit kadar görünüyordu artık.

Magda birden havada yüzmeye başladı. Magda yükseldikçe yükseliyordu. Gümüş asmalara usulca dokunan bir kelebeğe benziyordu. Magda'nın yumuşacık tüylerle kaplı yuvarlak kafası, kalem bacakları, balon göbeği ve zikzak çizen kolları tellere çarpar çarpmaz, çelik sesler çıldırdı ve daha yüksek perdeden hırıldamaya ve Rosa'yı Magda'nın elektrikli tele çarptıktan sonra düşeceği noktaya doğru koşmaya zorladı ama tabii Rosa bu sesleri dinlemedi. Öylece

durdu, çünkü eğer koşsaydı onu vururlardı, Magda'nın parçalarını toplamaya çalışsaydı onu vururlardı, iskeletini merdiven gibi kullanıp vücudundan tırmanarak yükselen acı çığlığı koparsaydı onu vururlardı; o da Magda'nın şalını alıp kendi ağzına tıktı, çığlığını yutup Magda'nın tükürüğünün tarçınlı ve bademli tadını alarak şalı ağzına tıktı, tıktı ve kupkuru kalıncaya dek Magda'nın şalını içti.

Rosa

Rosa Lublin, çöpleri karıştıran, deli kadın; dükkânını bıraktı –dükkan kendi elleriyle yerle bir etti– ve Miami’ye taşındı. Delice bir şeydi bu. Florida’da başkasına muhtaç hâle geldi. New York’taki yeğeni ona para yolluyor, Rosa yaşlı insanların arasında, bir “otelin” karanlık hücrelerinde yaşıyordu. Otel odasında eski püskü bir çekmeceli buzdolabı ve tek gözlü bir ocak vardı. Köşede, yuvarlak meşe masa ağır ayaklarının üzerinde duruyordu ama sadece çay içmek için kullanılıyordu. Rosa, yemeklerini başka yerlerde yiyordu, yatakta veya lavabonun önünde; bazen üzerine bir parça ekşi krema sürülmüş kızarmış ekmek ve yarım sardalye balığı, bazen de ısıya dayanıklı cam kapta ısıtılmış bezelye konservesi yiyordu. Oda servisi yoktu, onun yerine gıcırtılı bir servis asansörü vardı. Salı ve cuma günleri, biriken birkaç çöp poşetini buradan yolluyordu. Makaranın halatı sinek ölüleriyle kararmıştı. Yatağındaki çarşaflar da kapkara olmuştu; çamaşırhane beş blokluk yürüyüş mesafesindeydi. Sokaklar fırın gibiydi, güneş ise infaz memuru. Her gün hiç aksatmadan yakıyor da yakıyordu, bu yüzden Rosa odasından çıkmıyor, yatakta, dizlerinin üstünde bir yazı tahtasıyla oturuyor, katı yumurtasından iki ısırık alıyordu; son günlerde mektup yazmaya merak salmıştı.

Bazen Lehçe, bazen İngilizce yazıyordu, aslında yeğeni Lehçeyi unutmuştu; Rosa çoğu zaman Stella'ya İngilizce mektuplar yazıyordu. Rosa'nın İngilizcesi katır kuturdu. Kızı Magda'ya ise mükemmel bir edebi Lehçeyle mektuplar yazıyordu. Lobideki kırık dökük yazı masasının çekme-celerinde her nasılsa unutulmuş hışırtılı kâğıtlara yazıyordu. Bazen de resepsiyon kabinindeki Kübalı kızdan boş makbuz kâğıdı istiyordu. Ara sıra lobideki çöp tenekesinin içinde temiz bir zarf buluyor, katlı köşelerini özenle açıp dümdüz bir kâğıt hâline getiriyordu: Bu beyaz kare yeni bir mektubun taze başlangıcı oluyordu.

Oda bu mektuplarla kaplıydı. Onları postalamak kolay değildi; postane çamaşırhaneden bir blok ötedeydi, otel lobisindeki posta pulu otomatının üzerindeyse yıllardır “Servis Dışı” yazıyordu. Dünden beri açık olan oval sardalye kutusu lavabo tezgâhının üzerinde duruyordu. Kokusu daha şimdiden mide bulandırıyor. Kendini cehennemde gibi hissediyordu. Yeğenine yazdığı mektuba “Altın sarısı, güzel Stella,” diye başladı. “Kendimi cehenneme soktum. Eskiden en kötünün en kötü olduğunu, bundan daha kötüsünün olamayacağını düşünürdüm. Ama şimdi anlıyorum ki en kötüsünden beteri de varmış.” Veya şöyle yazıyordu: “Biricik, melek Stella'm, içine bir şeytan giriyor ve sen daha farkına varamadan ruhunu ele geçiriyor.”

Magda'ya ise şöyle yazıyordu: “Tam bir dişi aslan oldun. Sarılı, turunculu tüylü pençelerini tüm ihtişamlarıyla esnetiyorsun. Her kim seni çalarsa kendi ölümünü çalar.”

Stella'nın gözleri küçük bir kız çocuğunun, oyuncak bir bebeğin gözlerine benziyordu. Yuvarlak, büyük değil ama güzel; altında parlak, üstünde pürüzsüz bir cildi vardı, kaşları incecik bir gökkuşağı gibi, kirpikleri nakış kadar dolgundu. Nikahlarda gelinlik giyen küçük kızların yüzü vardı onda. İnsan bu güzelliğe, bu taş bebek gözlerine, bu tatlı dudaklara, bu bebek yanaklarına bakınca, kan emici bir yaratığın böylesine zararsız görünen bir cisme bürünebileceğine inanamıyordu.

Bazen Rosa, Stella ile ilgili yamyamca rüyalar görüyordu: Onun dilini, kulaklarını, bakımlı pembe tırnaklarıyla sağ elini, modern değil eskiciden alınmış eski moda yüzüklerle dolu, dolgun parmaklarını suya atıp kaynatıyordu. Stella, Rosa'nın eskici dükkânındaki kullanılmış, eski, başka insanların hikâyeleriyle sarmalanmış her türlü eşyayı seviyordu. Rosa, Stella'yı sakinleştirmek için ona Canım, Tatlım, Güzelim, Meleğim diyordu; bütün bunları biraz huzur bulsun diye söylüyordu ama aslında Stella soğuktu. Kalpsizdi. Neredeyse ellisine gelmiş Stella, Ölüm Meleği idi.

Yatak, Stella'nın niyeti gibi kapkaraydı. Bir zaman sonra Rosa'nın çamaşırları alışveriş arabasına koyup çamaşırhaneye gitmekten başka çaresi kalmadı. Daha sabahın onu olmasına karşın güneş öldürücüydü. Florida, neden Florida? Çünkü burada kendisi gibi güneşte kavrulmuş denizkabukları vardı. Yine de onlarla hiçbir ortak yanı yoktu. Yaşlı hayaletler, yaşlı sosyalistler: İdealistler. Tek umursadıkları İnsan Irkı'ydı. Emekli işçiler seminerlere gidiyor, rutubetli ve gölgeli küçük

halk kütüphanesinden çıkmıyorlardı. Kollarının altında Tolstoy'la, Dostoyevski'yle yürürken görüyordu onları. İyi malzemedен anlıyorlardı. Üzerine ne giyersen giy kumaşını parmaklarının arasına alıp ismini söylüyorlardı: ipekli damas-ko, fitilli kadife, balıksırtı, şantuk, jarse, penye, pelüş, krep. Verev kesim, grogren kurdele, “sezon”, “parça” gibi kelimeler kullanıyor, sarıya hardal rengi diyorlardı. Herkesin pembe dediğine onlar günbatımı; portakal rengine mandalina; kırmızıya sıcak domates diyorlardı. Bronx'tan, Brooklyn'den yakılıp yıkılmış kayıp mahallelerden gelmişlerdi. Çok az bir kısmı West End Meydanı'nda oturmuştu. Bir keresinde, Columbus Meydanı'nda oturan ve eskiden manav dükkânı olan biriyle tanışmıştı; dükkânı Columbus Meydanı'ndaydı, evi de oraya yakındı, Batı Yetmişinci Cadde'de, Central Park'ın biraz ilerisinde. Florida'nın daimi yeşilliğinde bile marullarının yeşilliğini, parlak renkli çiçeklerini, pırıl pırıl avokadolarını sayıklıyordu.

Rosa Lublin'e Florida yarımadasının tamamına pişmanlık çökmüş gibi geliyordu. Herkes ardında gerçek bir hayat bırakmıştı. Buradaysa hiçbir şeyleri yoktu. Her biri, katil güneş topunun altında boş göğüs kafesleriyle savru-
lan birer korkuluktı.

Çamaşırhanede çatlak tahta bir banka oturup çamaşır makinesinin yuvarlak penceresini seyre daldı. Deterjan baloncukları çamaşırlarını köpürte köpürte pencere camına çarptırıyordu.

Yanında, bacak bacak üstüne atmış yaşlı bir adam gazete okuyordu. Rosa şöyle bir bakınca başlıkların Yiddiş dilinde olduğunu gördü. Florida'da erkekler kadınlardan daha kaliteliydi. Dünyayı biraz daha iyi biliyor, gazete okuyor, uluslararası ilişkileri takip ediyorlardı. İsrail Parlamentosu'nda olan biteni biliyorlardı. Kadınlarsa sadece eskiden yaptıkları yemeklerin tariflerini akıllarında tutmaya çalışıyordu: kugel, pirog, latke, puf böreği ve ringa balığı salatası. Kadınlar daha çok saçlarını düşünüyordu. Kuaföre gidip zinya çiçeği rengi taçlarıyla parlak gün ışığına çıkıyorlardı. Göz kapaklarını deniz yeşiline boyuyorlardı. İnsanın onlara acıyası geliyordu; varsa yoksa torunlarının haberleri, Bryn Mawr Üniversitesi'nde okuyan Katie, Princeton'daki Jeff. Torunlar için Florida kenar mahalleydi, Rosa içinse hayvanat bahçesi.

Rosa'nın New York, Queens'te oturan soğuk yeğeninden başka kimsesi yoktu.

Yanında oturan yaşlı adam, “Şu işe bakın,” dedi. “Hitler'den kurtulmuş, sonra Sibirya'daki bir kampta kalmış! Sonra İsveç'e kaçmış, oradan da New York'a gelmiş, seyyar satıcılık yapıyormuş, evlenmiş, çocukları olmuş, derken küçük bir dükkân açmış –küçücük bir dükkân, şu indirimli mallar satan dükkânlardan, karısı hastaymış–”

“Ne?” dedi Rosa.

“Bronx'ta bile değil, taşrada, Westchester'da küçücük bir ucuzcu dükkânı. Sabah erkenden geliyorlar, adam daha alışveriş torbalarını bile çıkarmamışken, o soyguncular ge-

lip adamı boğuveriyor, işini bitiriyorlar yani. Ta Sibiry'a'dan kurtulmuş adamın başına gelenlere bakın!"

Rosa bir şey demedi.

"Kendi dükkânında, yalnız, masum bir adam. Artık orada olmadığımıza şükredelim. Diğer taraftan burası da cennet sayılmaz. Aslına bakarsanız itin uğursuzun olduğu hiçbir yer ütöpik değil."

"Benim makinem durdu," dedi Rosa. "Bunları kurucuya koymam lazım." Rosa gazeteleri ve onların uğursuz haberlerini iyi bilirdi: Kendisi de zamanında haber olmuştu. KENDİ DÜKKÂNINI BALTAYLA PARÇALAYAN KADIN. Brooklyn, Utica Meydanı'ndaki ikinci el mobilya dükkânının sahibi Rosa Lublin (59), dün öğleden sonra kendi dükkânını kasten tahrip etti... *New York Post* gazetesi. Büyük bir fotoğraf, Stella yanında durmuş, ağzı açık, kolları havada. *Times* gazetesinde, altı satır.

"Pardon, aksanlı konuştuğunuzu fark ettim."

Rosa kızardı. "Başka bir yerde doğdum, burada değil."

"Ben de başka bir yerde doğdum. Göçmen misiniz? Berlin'den mi?"

"Varşova."

"Ben de Varşovalıyım! 1920'de ayrıldım oradan. 1906'da doğdum."

"Doğum gününüz kutlu olsun," dedi Rosa. Çamaşırlarını makineden çıkarmaya koyuldu. Birbirine dolanmış yılanlar gibi hepsi iç içe geçmişti.

"Yardım edeyim," dedi yaşlı adam. Gazetesini bırakıp

Çamaşırları birbirinden ayırmasına yardım etti. “Şu işe bakın,” dedi. “İki Varşovalı Miami, Florida’da karşılaşılıyor. 1910’da, Miami, Florida’ya geleceğim aklıma bile gelmezdi.”

“Benim Varşova’m la sizinki aynı değil,” dedi Rosa.

“Olsun, sizin Miami, Florida’nız ile, benim Miami, Florida’m aynı ya!” Upuzun takma diş dizisinin tamamı Rosa’ya gülümsedi; nasıl flört ettiğ iyle gurur duyuyordu. Dolaşık amaşır yumağ ını birlikte kurutma makinesine sokuşturdular. Rosa iki çeyreklik attı ve makinenin güm-bürtüsü başladı. Sol koltuk alt ı yırtık olan, mavi çizgili elbisesinin tamburun metaline çarpan kemerinden çıkan sesleri dinlediler.

“Yiddiş dilinde okuyabiliyor musunuz?”

“Hayır.”

“Birkaç sözcük biliyorsunuzdur, belki.”

“Hayır.” Benim Varşova’m sizin Varşova’nız değil. Ama büyükannesinin ninnilerini hatırlıyordu: Büyükannesi Minsk’liydi. *Unter Reyzl vigele shteyt a klorvays tsigele.* Rosa’nın annesi bu sesleri nasıl da hor görürdü! Kurutma bitince, Rosa yaşlı adamın giysileri ustalıkla katladığ ını fark etti. İç amaşırlarına dokunmasından utanmıştı. *Rosa’nın beş iğinin altında bembeyaz küçük bir keçi varmış...* Ama adam giysilerin kolunu saklandığı yerden bulup çıkarmayı biliyordu.

Adam “Ne oldu?” diye sordu, “ekiniyor gibisiniz?”

“Yo.”

“Miami, Florida’da insanlar daha candan,” dedi, “yok-

sa hâlâ korkuyor musunuz? Burada Nazi filan yok, Ku Klux'lar bile yok. Siz nasıl birisiniz ki hâlâ böyle korkuyorsunuz?”

“Gördüğünüz gibi biriyim,” dedi Rosa. “Otuz dokuz yıl önce başka biriydim.”

“Otuz dokuz yıl önce ben de bu kadar kötü görünmüyordum. Tek bir çürük olmadan bütün dişlerimi kaybettim,” diye böbürlendi. “Hepsi de mükemmeldi. Ama ne yaparsınız, diş eti hastalığı işte.”

“*Ben* de kimyager olacaktım. Ya da fizikçi,” dedi Rosa. “Biliminsanı olamaz mıydım yani?” Hayatını elinden alan hırsızlar! Bir anda gözlerinin arkasındaki manzara kontrolden çıktı: Aydınlık bir tarla bir an kendini gösterdi; sonra laboratuvar malzemelerinin durduğu bölmeye giden gölgeli bir koridor belirdi. Rüyalarında bölmenin kapısı açıktı. Her seferinde koridordan bölmeye doğru son sürat gidiyordu. Raflarda imbikler ve mikroskoplar sıralanmıştı. Odaya girince zevkten dört köşe oluyordu. Yeni kahverengi ayakkabıları gıcır gıcır, beyaz önlüğü, küt kesilmiş saçları: On yedi yaşında ciddi bir insan, hırslı, sorumluluk sahibi, geleceğin Madam Curie’si! Lisedeki öğretmenlerinden biri onu “edebi üslubundan” ötürü övmüştü –ah, kayıp ve kaçırılmış Lehçe’si!– şimdiyse İngilizceyi şu yaşlı mülteci gibi kırık dökük yazıp konuşuyordu. Varşovalı! 1906’da doğmuş! Rosa, askılıklarda ucuz giysilerin satıldığı sokak tezgâhlarıyla dolu, Yiddiş dilinde tabelaların olduğu bir sokak arası hayal etti. Ona gelişigüzel göçmen diyorlardı.

Amerikalılar Rosa ile bu gerdanı sarkmış, takma dişli, – Delancey Caddesi mi, Lower East Side mı, artık kim bilir nereden alınmış– kızılımsı peruklu bu adam arasında bir fark görmüyordu. Züppenin teki işte. Varşova’yymış! O ne biliyor ki? Okulda Tuwim’in şiirlerini okumuşlardı: Nasıl duyarlı, ne kadar yüce, ne kadar *Polonyalıydı*. Onun genç kızlığının Varşova’sı, parlak bir ışık: Lambayı yaktı, gözle-
rinin içinde yaşamak istiyordu. Annesinin yazı masasının kıvrımlı ayakları. Babasının çalışma masasından yükselen o değişmez deri kokusu. Mutfak zemininin beyaz karoları, kaynayan kocaman kazanlar, tavan arasının bitişiğindeki dar merdiven... Genç kızlığının geçtiği ev binlerce kitapla doluydu. Lehçe, Almanca, Fransızca; babasının Latince kitapları; annesinin şiirlerinin acil telgraflar gibi kısa dizeler hâlinde dolaştığı mütevazı edebiyat dergilerinin bulunduğu raflar. Kültür, eski uygarlık, güzellik, tarih! Sokakların sürprizli dönemeçleri, eski çiftlik evlerinin biçimleri, saçakları, beklenmedik ve incecik örümcek ağlarıyla kaplı, sivri uçlu küçük kuleleri, yaldızlar, antikalar! Bahçeler. Paris’ten bahsedenler Varşova’yı hiç görmemiştir. Babası da annesi gibi Yiddiş diliyle dalga geçerd; babasının içinde zerre kadar varoşluk kalmamıştı, çürümenin zerresi yoktu. Aristokratik bir duyarlılığın özlemini çeken her kimse, Varşova’nın ihtişamlı ışığıyla aydınlansın.

Yanındaki adam “Adınız nedir?” diye sordu.

“Lublin, Rosa.”

“Memnun oldum,” dedi adam. “Neden soyadınızdan başladınız ki? Ben başvuru formu muyum? Pekâlâ. Siz başvurun, ben kabul ederim.” Adam, Rosa’nın alışveriş arabasını itmeye başladı. “Eviniz her neredeyse benim gideceğim yöndedir.”

“Çamaşırlarınızı almayı unuttunuz,” dedi Rosa.

“Benimkileri evvelsi gün yıkadım.”

“Öyleyse neden buraya geldiniz?”

“Ben Doğa hayranıyım. Şelalelerin sesini dinlemeyi severim. Serin bir yer bulup gazetemi okumak hoşuma gidiyor.”

“Ben de inandım!” dedi Rosa küçümseyerek.

“Pekâlâ, hanımlarla tanışmak için geliyorum, o zaman. Konser sever misiniz?”

“Kendi odamı severim sadece.”

“Münzevi olmak isteyen bir hanım!”

“Benim derdim bana yetiyor,” dedi Rosa.

“İçinizi dökün bana.”

Rosa, sokakta adamın yanında isteksizce ve konuşmadan ilerliyordu; evcil bir hayvan gibi. Ayakkabıları güzel değildi, keşke diğerlerini giyseydi. Hava boğucuydu – başlarına ısınmış bal damlıyordu: Bir kere yalayınca güzeldi, çok yalarsan boğulurdun. Alışveriş arabasını iten birinin olmasından memnundu.

“İçinizden bir ses bir yabancıyla konuşmamanızı mı söylüyor? Eğer adımı söylersem yabancı olmaktan çıkarım. Simon Persky. İsraili politikacı Şimon Peres’in

üçüncü kuşaktan kuzeni. Pek çok ünlü akrabam var, onlar ailemizin gurur kaynağıdır. Betty Bacall diye birini duydunuz mu? Hani, sinema yıldızı Humphrey Bogart'la evlenen Yahudi kız? O da uzaktan kuzenim olur. Size Varşova'dan başlayarak bütün hayat hikâyemi anlatabilirim. Aslında tam olarak Varşova değil, şehrin biraz dışında küçük bir kasabadan geliyorum. Varşova'da amcalarım vardı.”

Rosa yine, “Sizin Varşova'nız benim Varşova'm değil,” dedi.

Adam alışveriş arabasını itmeyi bıraktı. “Bu ne böyle, tek nakarattan oluşan bir şarkı mı? Kuşaklar arasındaki farkı bilmediğimi mi zannediyorsunuz? Ben yetmiş bir yaşındayım, sizse bir kız çocuğu.”

“Elli sekiz.” Gerçi, gazeteler dükkânındaki eşyaları nasıl parçaladığını anlatırken yaşı elli dokuz olarak çıkmıştı. Stella'nın suçu. Stella'nın kara niyeti, Ölüm Meleği'nin matematiği.

“İşte, söyledğim gibi! Bir kız çocuğu!”

“Ben eğitilmiş bir aileden geliyorum.”

“İngilizceniz diğer göçmenlerden pek farklı değil ama.”

“Neden İngilizce öğreneyim ki? Bunu ben istemedim, hiçbir alâkam yok.”

Adam, “Geçmişte yaşayamazsınız,” diye tavsiyede bulundu. Alışveriş arabasının tekerlekleri gıcırdamaya başlamıştı yine. Rosa bir buzağı gibi onu takip ediyordu. Self-servis bir kafeteryaya yaklaşıyorlardı. Patlıcan, kızarmış

patates, mantar kokuları pompalanmış gibi dışarı yayılıyordu. Rosa tabelayı okudu:

KOLLIN'İN KOSHER DÜKKÂNI:
TABAĞINIZDAKİ HER ŞEY RESİM GİBİ:
NEW YORK'TAN ESİNTİLER VE ANNENİZİN
CENNET MUTFAĞI:
TANRILARA LAYIK NOSTALJİK YEMEKLER:
KOMPLE KLİMALI

“Sahibini tanıyorum,” dedi Persky. “Çok okur. Çay içer misiniz?”

“Çay mı?”

“Buzlu değil. Ne kadar sıcak olursa o kadar iyi. Fizyolojimiz böyle. Hadi gelin, biraz serinlersiniz. Yüzünüz sıcaktan kıpkırmızı oldu.”

Rosa pencereden içeri baktı. Topuzu çözölmüş, saçları ip gibi iki yandan sarkıyordu. Hırpalanmış tüyleriyle perişan bir yaşlı kuşa benziyordu. Bir deri bir kemik, leylek gibi. Elbisesinin bir düğmesi kopuktu ama belki de kemezinin tokası bu ayıbını örtüyordu. Aman ne umurundaydı sanki? Odasını, yatağını, radyosunu düşündü. Sohbet etmekten nefret ediyordu.

“Dönmem lazım,” dedi.

“Randevunuz mu var?”

“Yo.”

“Öyleyse Persky ile çıkın. Hadi gelin, ilk çayımız. Buzlu içerseniz hata etmiş olursunuz.”

İçeri girip köşedeki küçük masayı seçtiler – sallanan bir plastik ayağın üzerinde duran yüzeyi yapış yapış bir yuvarlak. “Siz durun, ben çayı alırım,” dedi Persky.

Rosa oturup hızlı hızlı soludu. Her yerden çatal bıçak sesleri yükseliyordu. Burada yaşlılardan başka kimse yoktu. Bir huzurevinin yemek salonuna benziyordu. Herkesin bastonu vardı, kamburlar, takma dişler, ayak nasırlarına göre seçilmiş ayakkabılar. Açık yakalı giysilerinden lekeli ciltleri, çıkık köprücük kemikleri ve buruşuk, sarkık göğüsleri görünüyordu. Klima çok yüksek ayarda çalışıyordu; soğuyan terinin boynundan kayıp omurgasına, oradan da kuyruk sokumuna süzüldüğünü hissetti. Kıpırdamaya çekiniyordu, iskemlenin arkılığı hasır, oturağı siyah plastikti. Azıcık kıpırdasa kötü bir koku yükseliyordu: idrar, tuz, yaşlı bir kadının yorgunluğu. Hızlı hızlı solumayı bırakıp titredi. Bana ne? Ben her şeye alışkınım. Florida, New York, hiç fark etmez. Hepsi aynı, iki firketeyi çıkarıp sarkan saç tutamlarını topladı; onları gri topuzun içine sıkıştırıp firketelerle tutturdu. Aynası, fırçası, el çantası yoktu; bir mendili bile yoktu. Elbisesinin koluna tıktırdığı bir kâğıt mendille, ceplerinde biraz bozuk para vardı sadece.

“Çamaşırhaneye gitmek için çıkmıştım,” dedi Persky’e. Persky bir inilti koyvererek elindeki dolu tepsiyi masaya bıraktı: iki fincan çay, limon dilimlerinin bulunduğu bir kâse, bir tabak patlıcan salatası, ahşap görünümlü plastik bir tabağın içinde ekmek, başka bir plastik tabakta da kurabiye vardı. “Yanımda yeterince para olmayabilir.”

“Boş verin, zengin, vergi ödeyen bir emeklinin yanındasınız. Benim durumum iyi. Sadece emekli maaşına kalmadım ben.”

“Hangi iş kolundansınız?”

“Sizde bir tanesi eksik olanla aynı. Belinizdeki. Düğme. Yazık. Onun aynısından bulmak zor, bildiğim kadarıyla on yıldır o düğmelerden yapmıyoruz. Örgü düğmelerin modası geçti.”

“Düğme demek?” dedi Rosa.

“Düğme, kemer, tuhafiyе, bijuteri. Bir fabrikamız vardı. Oğlum devralır diye düşünüyordum ama o başka bir şey yapmak istedi. Felsefeciydi, o yüzden aylağın teki oldu. Fazla eğitim iyi gelmiyor insana. Bunu söylemek hoşuma gitmiyor ama onun yüzünden fabrikayı satmak zorunda kaldım. Kızlara gelince, büyük ne istediye küçük de onu istedi. Büyük bir avukat buldu, küçük de bir avukat aradı. Damatlarımdan biri kendi işini yapıyor, vergi işinde, diğeri de Wall Street’te.”

“Güzel bir aile,” dedi Rosa kurabiyesinden bir ısırık alırken.

“Aylaklık pek iyi bir şey değil. Soğumadan için. Yoksa metabolizmanıza etki etmez. Yağlı ekmeğin üzerinde patlıcan salatası sever misiniz? Dilediğinizce yiyebilirsiniz siz, yeriniz var. Yalnız mı yaşıyorsunuz?”

“Evet, bir başıma yaşıyorum,” dedi Rosa ve dilini çaya değdirdi. O kadar sıcaktı ki gözünden yaş geldi.

“Oğlum otuzun üstünde, ona hâlâ ben bakıyorum.”

“Yeğenim, kırk dokuz yaşında, evli değil, bana o bakıyor.”

“Çok yaşlı. Yoksa oğlumla aralarını yapalım, yeğeniniz oğluma da baksın diyecektim. Kimseye muhtaç olmamak en iyisi. Gücünüz yetiyorsa çalışmak kadar güzel bir şey yok.” Persky göğsünü sıvazladı. “Ben kalp hastasıyım.”

Rosa mırıldandı, “Benim de bir işim vardı ama bozuldu.”

“İflas mı?”

“Bir kısmını büyük bir çekiçle,” dedi sakince, “bir kısmını da hendekte bulduğum inşaat demiriyle hallettim.”

“O kadar da güçlü görünmüyorsunuz. Bir deri bir kemiksiniz.”

“Bana inanmıyor musunuz? Gazetelerde balta dediler ama baltayı nereden bulayım ben?”

“Bu mantıklı. Baltayı nereden bulacaksınız ki?” Persky’nin parmağı tabağının altındaki bir şeye gitti. Ne olduğuna baktı: Patlıcan tohumu. Alışveriş arabasının yanında, yerde beyaz bir şey vardı, beyaz bir bez parçası. Mendil. Alıp pantolonunun cebine tıktı. Sonra da, “Ne işiydi?” dedi.

“Antika. Eski mobilyalar. Çer çöp. Uzmanlık alanım antika aynalardı. Dükkânda ne var ne yoksa hepsini paramparça ettim. Gördünüz mü,” dedi Rosa, “bana bulaştığınıza pişmansınız şimdi!”

“Hiçbir şey için pişman filan değilim,” dedi Persky. “Anladığımı bildiğim bir şey varsa o da sinir krizleridir.

Hayatım boyunca karımla bunu yaşadım.”

“Dul değil misiniz?”

“Bir bakıma öyle sayılır.”

“Karınız nerede?”

“Great Neck, Long Island. Özel bir hastanede yatıyor, az buz para değil,” dedi Persky. “Zihinsel bir rahatsızlığı var.”

“Durumu ciddi mi?”

“Eskiden arada bir olurdu, artık hep öyle. Kendini başka birileriyle karıştırıyor. Televizyon yıldızları. Sinema oyuncular. Çeşit çeşit insan. Son zamanlarda da kendini kuzenim Betty Bacall zannediyor. Kafasına girmiş bir kere.”

“Üzücü,” dedi Rosa.

“Bakın, ben size içimi döktüm, şimdi sıra sizde.”

“Benim anlatacaklarımı duymazdan geleceksiniz.”

“İşinizi neden bozdunuz?”

“Orası bir dükkândı. İçeri girenleri sevmiyordum.”

“İspanyollar mı? Zenciler mi?”

“Kimin geldiğinden bana ne? Kim gelirse gelsin, hepsi sağırdı. Onlara ne anlatırsanız anlatın, duymuyorlardı.” Rosa alışveriş arabasını almak için ayağa kalktı. “Bana kurabiye aldığınız için çok teşekkür ederim, Bay Persky. Çok güzeldi. Artık gitmem lazım.”

“Sizinle beraber yürüyeyim.”

“Yok, yok, bazen insan yalnız kalmak ister.”

“Eğer çok fazla yalnız kalırsanız çok fazla düşünürsünüz,” dedi Persky.

“İnsanın bir hayatı olmayınca,” dedi Rosa, “nerede olur-

sa orada yaşıyor. Düşüncelerden başka bir şeyi yoksa da düşüncelerinde yaşıyor.”

“Bir hayatınız yok mu?”

“Hırsızlar onu benden aldı.”

Rosa güçlükle ondan uzaklaştı. Alışveriş arabasının tutma yeri ateş gibiydi. Şapka, keşke şapka taksaydım! Topuzundaki firketeler kafa derisini yakıyordu. Güneş altındaki bir köpek gibi hızlı hızlı soluyordu. Ağaçların bile dermanı kalmamıştı: Yapraklar bir toz örtüsünün altında yüzlerini aşağı çevirmişti. Bitmeyen bir yaz, ne büyük hata!

Lobide asansör bekliyordu. Kimisi onlarca yıldır orada kalan otel “misafirleri” öğle yemeği için hazırlanmış, piyasaya çıkmışlardı; yaşlı kadınlar kalın köprücük kemiklerini ve maviye çalan damarlarını açıkta bırakan yazlık giysileriyle boy gösteriyordu. Enselerinin yerinde kat kat yağ birikmişti. Naylon çorap giymemişlerdi. Mor varisleri köşeli baldırlarını sımsıkı sarıyordu; kendilerini sağlam yapılı tanrıçaların bembeyaz, sütun gibi bacaklarına sahip oldukları gençliklerindeki gibi hayal ediyorlardı; güzelliğın gelip geçici olduğunu unutmuşlardı sanki. Kendilerinde fark etmedikleri ne varsa yüzlerinde de o görülüyordu – ipince dudaklarına sürdükleri kırmızı dudak parlatıcısında ki maksat, gençliklerini geri getirmek değil olsa olsa devam ettirmektir. Birbirine kur yapan yetmişlikler. Onlar için her şey aynı kalmış gibiydi: niyetlerini belli etme, harekete geçme biçimleri, hatta beklentileri. Hiç mesafe kaydetme-

mişlerdi. Bedenin kusursuz devamlılığına inanıyorlardı. Erkekler daha içedönüktü, hayatlarını gözlerinin önünden gizli bir film şeridi gibi geçiriyorlardı.

Hava şekerli parfüm kokusuyla ağırlaşmıştı. Rosa mektup zarflarının yırtılarak açılışını, sayfaların kanat hışırtılarını duyuyordu. Çocuklardan gelen mektuplar: Misafirler kâh gülüyor, kâh ağlıyordu ama fazla ciddiye almadan, inanmadan. Karne notları, ayrılıklar, boşanmalar, piyanonun üstündeki sırlı aynaya uyan bir orta sehpa, on altı yaşında araba kullanmayı öğrenen Stuie, Millie'nin kayınvalidesinin ikinci kalp krizi, doğru düzgün hatırlamadıkları tanıdıkların katarakt ameliyatları, kuzenlerden birinin böbreği, hahamın ülseri, birinin kızının hazımsızlık sorunu, hırsızlık olayı, East Hampton'dan kafa karıştıran seçim haberleri, psikanaliz... Ana babası yoksul olan bu çocuklar nasıl zengin olmuştu? Bu hem gerçekti hem de değil. Duvardaki gölgeler; gölgeler kıpırdıyordu ama duvara nüfuz etmek imkânsızdı. Misafirler kopuktu; kendilerini hayattan koparmışlardı. Torunlarını, yaşlanan çocuklarını yavaş yavaş unutuyorlardı. Kendileri giderek daha fazla önem kazanıyordu. Lobinin her duvarında bir ayna vardı. Her biri otuz senedir oradaydı. Her masanın yüzeyi bir aynaydı. Bu aynalarda misafirler kendilerini eskiden oldukları gibi görüyordu, otuzlu yaşlarındaki kudretli kadınlar, otuz beşlerindeki çalışıp didinen babalar, uzun yıllar önce başka kıtalara, uzak diyarlara, anlaşılmaz kelimelere göç etmiş silikleşen çocukların anne ve babaları. Rosa cesare-

tini topladı; asansörün kapısı açıldı, boş asansör kabinine binmeyip alışveriş arabasını koyu tenli Kübalı resepsiyonistin oturduğu yere doğru iterken memelerinin arasında biriken tozlu ter damlalarını iki parmağının ucuyla sildi.

“Lublin, Rosa’ya mektup var mı?” dedi Rosa.

“Lublin, bugün şanslı günündesin. İki mektup var.”

“Paketlere de bir bakıver.”

Kübalı kız, “Ananın karnından şanslı doğmuşsun,” deyip çamaşır yığınının üstüne bir paket fırlattı.

Rosa pakette ne olduğunu biliyordu. Stella’dan yollamasını istemişti; Stella kolay kolay Rosa’nın istediğini yapmazdı. Paketin taahhütlü kargoyla gönderilmediğini fark edince sinirlendi: Ölüm Meleği Stella’nın halt etmesi! Paketi hemen alışveriş arabasından kapıp sarılı olduğu kâğıdı yırtarak açtı ve kâğıdı buruşturup oracıktaki ayaklı kül tablasına attı. Magda’nın şalı! Tanrı korusun, ya kargoda kaybolsaydı? Kutuyu memelerinin arasına sıkıştırdı. Sert ve ağırdı; Stella şalı kaskatı bir şeyin içine koymuştu; Stella onu taşa çevirmişti. Rosa onu öpmek istedi fakat yemek salonuna akın eden kalabalık yüzünden bunu yapmadı. Yemekler az ve yavan, hatta çoğu zaman bayattı; yine de orada yemek yiyince kira artıyordu. Stella milyoner olmadığını yazıp duruyordu; Rosa asla yemek salonunda yemezdi. Paketi göğsüne bastırıp alışveriş arabasını sürükleyerek kalabalığın arasından geçti; arabasını sürükleyen, ayaklarının üzerinde güçlkle duran perişan bir kuştı.

Odasına gelince gürültülü bir nefes aldı; neredeyse bir hırıltı, tiz bir haykırış. Çamaşırları daracık antrede öylece bırakıp paketle iki mektubu yatağına götürdü. Yatak hâlâ dağınıktı, balık kokuyordu, örtüler göbek kordonu gibi birbirine karışmıştı. Bir gemi enkazı. Kendini yatağa bıraktı, ayakkabılarını çıkarıp fırlattı, ayakkabıları çizik içindeydi; şu Persky bu ayıbını da görmüştü muhtemelen, önce kopuk düğmesi, sonra da eski püskü ayakkabıları. Paketi evirip çevirdi, dikdörtgen bir kutuydu. Magda'nın şalı! Magda'nın kundağı. Magda'nın kefeni. Magda'nın kokusunun hatırası, kaybedilen, katledilen bebeğin kutsal kokusu. Tellere, sivri, dikenli elektrikli tellere fırlatılan; ızgaralarda, tel kalburlarda, koca bir fırında yanan çocuk! Rosa şalı burnuna, dudaklarına götürdü. Stella, Magda'nın şalının sürekli Rosa'da durmasını istemiyordu, bu duruma komik komik adlar takmıştı: travma, fetiş gibi türlü türlü isimler. Stella New School'da akşamları psikoloji derslerine gidiyordu, sınıfındaki havalı bekârlar arasında evlenecek birini bulma derdindeydi.

Mektuplardan biri Stella'dandı, diğeri de üniversitelerin gönderdiği mektuplardan biriydi, bir tane daha vardı, hastalıkla ilgili başka bir mektup. Ve Magda'nın kutudaki şalı! En sona kutuyu bırakmıştı, önce Stella'nın şişkin zarfını açacaktı (şişkin olması demek bela demektir), üniversite mektubunun bir önemi yoktu. Hastalıkla ilgiliydi. Üniversite mektubunu açacağına çamaşırları kaldırırsa daha iyiydi.

Sevgili Rosa, (diye yazmıştı Stella)

Pekâlâ, yaptım işte. Postaneye gittim ve onu postaya verdim. Putun yola çıktı, ayrı bir kutuda. İstersen önünde dizlerinin üstüne çök. Kendini delirtiyorsun, herkes senin deli kadının teki olduğunu düşünüyor. Eski dükkânının önünden geçenlerin ayakkabılarının altına hâlâ cam kırıkları yapıyor. Sen benden büyüsun, ben senin yeğenim, sana ders vermesi gereken ben değilim ama Tanrı aşkına! Aradan otuz, kim bilir belki de kırk yıl geçti, bırak artık. Ne yapacağını bilmiyor değilim. Sahneyi gözümün önünde canlandırabiliyorum ve midem bulanıyor! Kutuyu açıp onu çıkaracak ve ağlayacaksın, sonra da çıldırmış gibi öpeceksin. Öpücüklerinle üstünde delikler açacaksın neredeyse. Ortaçağda, Hakiki Haç'a ait ufacık bir parçaya, onun bir kıymığına tapınan insanlar gibisin ya da bir azize ait olduğu düşünülen bir kıl parçasının önünde yerlere kapananlar gibi. Onu öpücüklere boğacaksın, gözlerinden sel gibi yaşlar dökülecek de ne olacak? Rosa, inan bana, artık vakti geldi, senin de bir hayatın olmalı.

Rosa yüksek sesle, “Hırsızlar onu benden aldı,” dedi. “Ya sen, Stella, *senin* bir hayatın var mı peki?”

Ben milyoner olsam bile sana yine aynı şeyi söyledim: Bir işe gir. Ya da geri dön ve buraya taşın. Ben bütün gün yokum nasıl olsa, eğer istediğin buysa zaten yalnız yaşıyor gibi olacaksın. Oralar çok sıcak, insanlar sıcaktan zerze-

vata dönmüş. Benim için yaptığın onca şey varken, bunu bir yıl kadar daha sürdürmeyi dert etmiyorum, cimrilik yaptığımı düşünme ama sonuçta dünyanın en yüksek maaşını filan almıyorum.

Rosa, “Stella! Ben seni oradan çıkarmasaydım acaba hayatta olur muydun? Ölürdün! O yüzden yaşlı bir kadının kaç mal olduğundan bahsetme bana! Sana dükkândan verdiklerimi düşün. Altın yaldızlı büyük ayna, acımış yüzünü görüyorsun onda –ne kadar güzel olursa olsun, acımış bir yüz– sana verdiğim hediyeleri unutuyorsun!” dedi.

Florida hiçbir şeyin çözümü değil. Eğer daha o zaman şehirden çıkmana izin vermeseydim seni bir yere tıkacaklardı, haberin var mı? Bir kere daha herkesin ortasında öyle sinir krizi geçirirsen tımarhaneyi boylarsın. Artık herkesin ortasında olay çıkarmak yok! Tanrı aşkına, deli olma! Hayatını yaşa!

Rosa yine “Hırsızlar aldı onu,” dedi ve gidip büyük bir dikkatle, özenle, içine şeytan girmiş gibi alışveriş arabasındaki çamaşırları saymaya başladı.

Bir külot eksikti. Rosa her şeyi bir kere daha saydı: dört bluz, üç pamuklu etek, üç sutyen, bir kombinezon, bir jüpon, iki havlu, sekiz külot... Çamaşır makinesine tam dokuz tane külot atmıştı. Utanç verici bir durum. Paçalı

külotu kayıptı, kim bilir nerede düşürdü. Asansörde mi, lobide mi, sokakta bile düşmüş olabilirdi. Rosa çekiştirince, mavi çizgili elbise, birbirine dolanmış çarşafların arasından tırtıklı bir solucan gibi sıyrıldı. Koltukaltındaki delik biraz daha büyümüştü. Ah o çizgiler yok mu; artık çizgili bir şey giymeyeceğine yemin etti. Ama şu geniş yakalı güzel bluz Stella'nın doğum günü hediyesiydi. O almıştı. Masummuş gibi, hiçbir şeyden haberi yokmuş gibi, *orada değilmiş* gibi. Stella'nın sıradan bir Amerikalıdan farkı yoktu! Ağzını açıp aksanını salıverinceye dek hangi cehennemden çıkıp geldiğini kimse tahmin edemezdi.

Rosa yeniden saydı. Bir külot eksikti işte. Kendi iç çamaşırlarına bile sahip çıkamayan yaşlı bir kadın.

Çizgilerdeki deliği dikmeye karar verdi ama onun yerine çay yapmak için suyu ısıtmaya başladı ve alışveriş arabasından aldığı temiz çarşafları yatağa serdi. Şalın içinde olduğu kutu en son sıradaydı. Stella'nın mektubunu yatağın altına, telefonun yanına itti. Her yeri derleyip toparladı. Kutuyu açtığında her yer düzenli olmalıydı. Üç bisküvinin üzerine reçel sürüp Welch's markalı kavanozun kapağının üzerine bir Lipton çay poşeti koydu. Üzüm reçeliydi bu, kapağında parmağını bilmiş bilmiş sallayan bir Bugs Bunny resmi vardı. Persky'nin kurabiyelerine rağmen midesi kazanıyordu. Stella hep "Rosa, dünyanın midesindeki bir kurtçuk gibi azar azar yer," derdi.

Sonra külotunun Persky'nin cebinde olduğunu hatırlayıverdi.

Nasıl da alçaltıcı. O utanç. Midesine kramplar girdi. Ateş bastı. Kafeteryada Persky dişlerini karıştırmaya devam ederken, külotu yerden almak için eğilmişti. Neden geri vermedi ki? Utanmıştı. Ya da mendil zannetti. Bir erkek yabancı bir kadına kadının kendi iç çamaşırını nasıl versin ki? Aldığı gibi alışveriş arabasına geri atsa, nasıl görünürdü bu? Duyarlı bir adam, kadını bir zahmetten kurtarmıştı. Kadının iç çamaşırıyla evine gittiğinde ne olmuştu? Yarı dul bir erkek bir kadının paçalı külotuyla ne yapar? Naylon ve pamuklu karışımı, uzun paçalılardan. Belki de bilerek aşırırmıştı, seks manyağı, karısı tımarhanede, adamın gözü dönmüş. Stella'ya göre Rosa'nın yeri de orasıydı, Stella istese onu oraya kapatabilirdi. Ne güzel, o zaman Persky'nin karısıyla komşu olur, sırdaş olur, birbirlerinin en yakın arkadaşı olurlardı. Kadın Persky'nin bütün cinsel alışkanlıklarını sayıp dökerdi. Onun yaşında bir adamın kadın külotu çalmasının ne demek olduğunu açıklardı. Apış arasındaki lekeler kimseyi ilgilendirmez. Sadece o mu: Çocuklu bir kadın olan Persky'nin karısı oğlunu ve evlenen şanslı kızlarını anlatırdı. Rosa da anlatırdı tabii, Stella istediği kadar kızsın Magda'yı anlatırdı, otuz, otuz bir yaşında güzel bir genç kadın: Doktorla evli bir doktor; New York, Mamaroneck'te büyük bir ev; iki muayenehane, biri birinci katta, diğeri bodrum katında. Stella hayattaydı, Magda neden olmasın? Stella'nın Magda'nın hayatta olmadığına ısrar etmeye ne hakkı var? Ölüm Meleği Stella. Magda hayatta, yaşıyor, saçları parlak, gözleri ıslıl ıslıl. Stella

hiç anne olmadı, Magda'nın şalını öpmesiyle dalga geçmeye ne hakkı var? Ağzına tıkacaktı onu. Rosa da herkes gibi bir anne, Persky'nin tımarhanedeki karısından bir farkı yok.

Bu hastalık! Üniversitenin mektubu, diğer mektuplar gibi; zarfın üzerinde beş altı damga var. Rosa zarfın yolculuğunu hayal edebiliyor: Önce *News* gazetesi, sonra *Post*, hatta belki *Times*, oradan Rosa'nın eski dükkânı, sonra dükkân sahibinin avukatları, oradan Stella'nın dairesi, oradan da Miami, Florida'ya gelmiştir. Sherlock Holmes gibi mektup. Kurbanını bulmak için epeyce uğraşmış. Peki ne için? Onu canlı canlı yiyip yutmak için.

KLİNİK SOSYAL PATOLOJİ DEPARTMANI
KANSAS ÜNİVERSİTESİ, IOWA

17 Nisan, 1977

Sayın Bayan Lublin:

Ben kendim doktor olmasam da son zamanlarda bir uzmanlık alanı olarak kamplardan sağ çıkanlarla ilgili veriler toplamaya başladım. Daha açık söylemek gerekirse Kansas-Iowa İnsani Şartlar Kuruluşu'nun Minew Vakfı tarafından fonlandırılan bir çalışmasında yer almaktayım. Bu çalışma Dr. Arthur R. Hedgeson'ın Baskı Altında Yaşam teorisini araştırmaktadır. Bu aşamada daha fazla ayrıntıya girmeden önce, şunu bilmenizde yarar var: Kötü davranışa ve açlığa maruz kalmaktan kaynaklanan stres ve uzun süreli tutukluluk dönemlerinde genel olarak tüm ihtiyaçların asgariye indi-

rildiği bulgularına rastlanmıştır. Yaygın nörolojik kalıntılar (bazı vakalarda, akut beyin hasarı, dengesizlik, oryantasyon bozukluğu, erken bunama gibi sorunlar dahil olmak üzere) ile hormonal değişimler, parazit, kansızlık, nabız yüksekliği, hiperventilasyon gibi bulgulara rastladık. Çocuklarda ise, 42 dereceleri bulan yüksek ateş, karın boşluğunda sıvı toplanması, zekâ geriliği, ciltte ve ağızda kanamalı yaralar gibi vakalar görülmektedir. Şaşırtıcı olansa bu semptomların sağ çıkanlarda ve ailelerinde *hâlihazırda* yaşanmasıdır.

Hastalık, hastalık! İnsani Şartlar, bu da ne demek? Başkalarının acıları karşısında heyecanlanmak. Ağızları sulanıyor. Amerika'da yaralarından kan sızan çocukların hikâyeleri, ne kepezelik. Seçtikleri kelimeye bakın hele: *sağ çıkanlar*. Bu da yeni. İnsan demedikçe sorun yok. Eskiden *mülteci* derlerdi, artık böyle bir mahluk kalmadı, mülteci yok, sağ çıkanlar var. İnsanlara bir rakam vermekten farkı yok, onları normal kalabalıktan ayırmaya yarıyor. Kola mavi rakamlarla damga basmaktan ne farkı var? Her hâlükârda kadın demiyorlar. *Sağ Çıkan*. İnsanın kemikleri toprağa karışıp gitse de *insan* demeyecekler. Sağ çıkanlar aşağı, sağ çıkanlar yukarı. Kim uyduruyor bu sözcükleri, insanın gırtlığına parazit gibi yerleşiyorlar!

Birkaç aydır tıp uzmanları sağ çıkanlarla mülakatlar yapıyor ve otuz yıl önce, yani kampların açılmasından önce rastlanan bulguları günümüzdeki bulgularla karşılaştırı-

yorlar. Bu konunun benim ilgi alanımın dışında kaldığını itiraf etmeliyim. Benim ilgilendiğim konu, hem bir sosyal patolog hem de bir insan olarak...

A ha! Kendisi için *insan* sözcüğünü uygun buluyor ama!

... sağ çıkanlardan elde edilen verilerin tıbbi, hatta psikolojik yönü değil.

Veriymiş. Deliğe yolla gitsin!

Beni asıl ilgilendiren konu ve bu araştırmaya katılma sebebim (bu üzücü konuyu kesinliğe kavuşturup, kapatmak adına) Baskı Altında Yaşam'ın (B.A.Y.) “metafizik” yönüydü. Esirlerin giderek Budistler gibi davranmaya başladığı ortaya çıkmaktadır. Hiçbir şeyin açlığını çekmiyor ve hiçbir işlev görmemeyi, bağlanmamayı seçerek hayatta kalıyorlar. Budist düşüncedeki Dört Asil Gerçek, açlık çekmenin meyvesini çok güzel özetliyor: Acı. Bu bakış açısına göre “acı”, çirkinlik, yaşlılık, keder, hastalık, çaresizlik ve son olarak da doğum olarak tanımlanır. Hayatla bağlarını koparma durumuna Sekizinci Mertebe’de ulaşılır; insana ait tüm özlemlerin sona erdiği en yüksek mertebedir bu, tamamlanmış bir kayıtsızlık hâlidir.

Bu varsayımların sizi üzmeyeceğini, aksine ilginizi çekeceğini umuyorum. Eğer sizin için bir sakıncası yoksa, sizinle evinizde yapacağım derinlemesine görüşmeyi kabul ederek

bu araştırmaya katılacağınızı ümit ediyorum. Sağ çıkan sendromunu doğal ortamında gözlemlemeyi tercih ederim.

Ev mi? Hangi ev? Nerede?

Amerikan Klinik Sosyal Patoloji Derneği'nin ulusal konferansı, Doğu Yakası'ndaki üyelerimize haksızlık olmasın diye, bu yıl Las Vegas yerine Miami Beach'te yapılacak. Konferans, sizin bulunduğunuz bölgeye yakın bir otelde önümüzdeki Mayıs ayının ortasında gerçekleşecek. Bu süre zarfında eğer beni kabul ederseniz size minnettar kalırım. Bir New York City gazetesinde (burada bazılarının düşündüğü gibi bir taşra hayatı yaşamıyoruz pek!) Florida'ya taşındığınızı okudum; B.A.Y. araştırmamıza katkıda bulunabilecek ideal adaylardansınız. Müsait olduğunuz bir zamanda sizden haber bekliyorum.

Saygılarımla,
Dr. James W. Tree

Delige yolla gitsin! Hastalık! Stella'dan geliyor, her şey onun başının altından çıkıyor! Stella mektubu gördü, zarfından anlamıştır. Dr. Stella! Kansas-Iowa Klinik Sosyal Patoloji, güzel bir otel, bir canı almanın tedavisi buymuş meğer! Ölüm Meleği!

Rosa'nın bunun gibi üniversite mektuplarına her zaman yaptığı bir şey vardı: Makası alıp klozetin başına

gider, kâğıdı küçük küçük keserek klozete atar ve sifonu çekerdi. Kâğıt parçaları döne döne delikten aşağı giderken düğünlerde atılan pirinç tanelerine benzerdi.

Fakat şu mektup yok mu; yok Dört Gerçek’miş, yok Sekizinci Mertebe’ymiş! Hayatla bağlarını koparma filan! Mektubu, üzeri yazılarla dolu zarfıyla (Stella, Amerikalıları taklit eden elyazısıyla “Lütfen aşağıdaki adrese iletin,” diye yazmış, 7 rakamının üzerindeki küçük çizgiyi çizmemişti) beraber lavaboya attı, bir kibrit çakıp yükselen alevleri keyifle seyretti. Yan, Dr. Tree, Baskı Altında Yaşam’ınla birlikte yan! Dünya senin gibilerle dolu! Dünyayı alevler sarmış! Her şey ama her şey yanıyor! Florida cayır cayır yanıyor!

Yanık kâğıt parçaları lavaboda öylece duruyordu: dökülen kara yapraklar, Stella’nın kara iradesi. Rosa musluğu açınca yanık kâğıtlar döne döne lavabo deliğinden aktı. Sonra yuvarlak meşe masaya gidip günün ilk mektubunu kızına, sağlıklı kızına, ne nabız yüksekliği ne de kansızlık çeken ve New York’taki Columbia Üniversitesi’nde Yunan felsefesi profesörü olan kızına yazmaya başladı. Bir taş atımı –ömrü uzatan ve demiri altına çeviren felsefe taşı– uzakta Queens’teki Stella’dan!

Ruhumun güneşi Magda, (diye yazdı Rosa):

Affet beni, benim sarı dişi aslanım. Sana epeydir yazamadım. Yabancılar hayatıma dadanıyor; beni takip ediyor, kan damarlarımı tıkıyorlar. Her yerden Stella çıkıyor. Böylece

seninle konuşmak için ben daha kalemimi elime almadan günün yarısı geçiyor. Kendi dilimizde konuşmak ne büyük bir mutluluk, tıpkı eve dönmek gibi. Sadece seninle. Efendisine saygısını gösteren bir köpek gibi Stella'ya da hep yazmak zorunda kalıyorum. Buna mecburum. Bana para yolluyor. Halbuki, kurtuluştan sonra bize ekmek ve çikolata getiren o toplulukların pençelerinden kurtarmıştım ben onu! Her şeye rağmen bölücü fikirlerin sözcülüğünü yapıyor, kendi ordularına asker topluyorlardı. Ben olmasam Stella'yı bir gemi dolusu öksüz, yetimle Filistin'e yollayacaklardı; kim bilir oralarda ne olur, nasıl bir hayat yaşardı? İbranice konuşan bir tarım işçisi. Layığını bulurdu. Amerikalı gibi bir havalar. Benim babam Siyonist değildi. Polonyalı olma hakkını elde etmiş biri olduğunu söylerdi. Yahudilerin binlerce yıldır Polonya toprağına akıttıkları kanlardan sonra kimseye bir şey kanıtlamak zorunda olmadıklarını söylerdi. Farklı yönden bir idealist olarak kabul edilebilir belki ama doğuştan soylu olan birinin içgüdülerine sahipti. Artık bunlara gülebilirim –bunların tamamına– ama gülmüyorum, çünkü babamın olduğu kişiyi tüm açıklığıyla görüyorum, ne denli azımsanmayacak biri olduğunu, kararsızlığa kapılmadığını anlıyorum. Gençliğinde Siyonist arkadaşları varmış. Kimileri Polonya'dan erken ayrılmış ve hayatta kalmış. Bir tanesinin Tel Aviv'de kitapçı dükkânı var. Yabancı dilde kitap ve dergiler satıyor. Benim zavallı babam. Siyonistlerin cevabını –bilhassa bunun için tasarlanmış bir örneğiyle de diyebilirsiniz buna–

tarikh verdi. Babamın fikirleri daha mantıklıydı. Kendisinin geçici olarak Polonyalı bir vatansever olduğunu söylledi, bu ulusun başka bir ulusla, zambak ile nilüfer misali yan yana yatmasını gerektirecek güne kadar öyle kalacaktı. İşte böyle kehanetlerde bulunan biriydi babam. Annemse şiir yazardı. Bütün bu hikâyeler sana masal gibi geliyordur.

Bunları *hatırlayabilen* Stella bile kabul etmiyor. Benim alegori yaptığımı söylüyor. O seni hep kıskandı. Onda demans var, seni ve diğer gerçekleri yadsıyor. Önceki yaşantılara ait belirtileri hakaret gibi algılıyor. Çünkü geçmişten korkuyor, geleceğe de güvenmiyor; o da geçmiş olacak çünkü. Sonuçta elinde bir şey kalmıyor. Şimdinin katlanabileceğinden daha hızlı bir biçimde geçmişe dönüşmesini seyretmekten başka çaresi yok. Bu yüzden, her şeyden daha çok istediği şeyi, Amerikalı bir kocayı bir türlü bulamadı. Ben böyle acı ve paniklemelere karşı şerbetliyim. Annelik –ki bunu her zaman biliyordum– felsefeden keskin bir kopuştur, felsefe ise zamanın geçişinden duyulan kederden beslenir. Anne olmanın *gerçekliğinden* bahsediyorum, fizyolojik olarak. Bir insanı yaratabilme gücüne sahip olmak, böyle bir gizemin aracı olabilmek. Bütün bir genetik yapıyı bir başkasına geçirebilmek. Ben Tanrı'ya inanmam ama Katolikler gibi gizeme inanırım. Annem din değiştirmeyi çok isterdi; babamsa ona gülerdi. Ama annem başka bir dinin çekimine kapılmıştı. Hizmetçinin, Bakire ile Çocuk heykelciğini mutfağın bir köşesine koymasına izin vermişti. Bazen gidip ona bakardı. Ocaktan ve pazar kahvaltısı için

yapılan kreplerden yayılan sıcaklık üzerine yazdığı şiirin dizelerini bile hatırlıyorum –

Tanrı'nın Annesi, şu sıcak dalgalarla
Nasıl da titriyorsun!
Kreplerimizin sıcaklığı sana doğru yükselirken
Sen O'nun doğumunun büyüünde
Gizleniyorsun.

Bunun gibi bir şeydi. Bundan daha iyi, daha dikkat çekici. Annemin Lehçesi çok yoğundu. Tüm anlamlara erişmek için onu bir yelpaze gibi açmanız gerekirdi. Oldukça mütevazıydı ama kendisine simgeci demekten de kaçınmazdı.

Böyle hikâyelerle lafı uzattığım için bana kızmayacağını biliyorum. Bu eski hatıraları anlatmamı sen isterdin hep. Sen olmasan ben Stella'yı memnun etmek için hepsini gömerdim. Stella Kolomb! Yeni Dünya diye bir yerin varlığına inanıyor. Senin kutsal çocukluğunun bu değerli hatırasını teslim etti nihayet –sonunda, sonunda. Sana bu mektubu yazarken bir kutunun içinde yanı başımda duruyor. Taahhütlü kargoyla gönderme zahmetine girmemiş! Oysa ona o kadar söyledim. Ambalajını attım, kutunun kapağı bir sürü bantla yapıştırılmış. Açmak için acele etmiyorum. Bir an önce açmak için sabırsızlanıyorum ama şu anda hiçbir şey düzenli değil. O yüzden seni şimdilik saklıyorum; önce kafamı toplamak istiyorum çünkü. İnsan

panik hâlindeyken tutup da bir mücevher kutusunu açmaz. Stella seni putlaştırdığımı söylüyor. Kalpsiz. Onunla oynamak zorunda kaldığım o korkunç oyunlardan bir tanesini bile sana anlatsam aklın durur. Onun demansını yatıştırmak, onu susturmak için, sen ölmüşsün gibi davranıyorum. Evet! Bu doğru! Ne denli çılgınca olursa olsun onun çenesini kapatmak için söyleyemeyeceğim şey yok. İftira atıyor. İftira üstüne iftira, bazen de –benim parlak dudaklı, biricik kızım!– sana bile iftira atıyor. Masum meleşim benim, kar kraliçem!

Bir örnek vermeye utanıyorum. Pornografi. Stella babanı pornocuya çevirdi. Stella bütün gerçeği çalıyor, soyup soğana çeviriyor ve bu yaptıkları cezasız kalıyor. Yalan söylüyor, yalanları yanına kâr kalıyor. Yeni Dünya'ymış! Dükkânımı bu yüzden paramparça ettim! Çünkü burada yalan teoriler uyduruyorlar. Üniversitedekiler de aynısını yapıyor: İnsanları numune yerine koyuyorlar. Eskiden Polonya'da adalet vardı; burada toplumsal kuramlar var. Sistemleri Romalılardan hiçbir şey almamış, bu yüzden. Avukatlar da hırsızların ve yalancıların artıklarıyla beslenen leşçiller değil mi zaten? Neyse ki sen deden gibi felsefe okudun, hukuk değil.

İnan bana Magda, biz babanla sıradan insanlardık; “sıradan” derken saygıdeğer, nazik, kültürlü demek istiyorum. Şerefli, haysiyetli, dürüst insanlardık. Babanın adı Andrey'di. Ailelerimiz itibarlıydı. Baban, annemin en yakın arkadaşının oğluydu. Annesi Yahudi olmayan bi-

riyle evlenmişti: İster Yahudi olursun ister olmazsın, sana kalmış. Özgür seçimlerden oluşan bir geçmişe sahipsın, tek gerçek özgürlüğün, seçebilmek olduğu söylenir. Biz nişanlıydık. Evlenecektik. Stella'nın iftiraları onun kendi uydurması. Baban Alman değildi. Bir Alman ırzıma geçti, bu doğru, hem de birçok kez ama hamile kalamayacak kadar hastaydım. Stella'nın kafası pornografiye çalışıyor, sana kirli bir babayı, bir Nazi'yi yakıştırmaktan kendini alamıyor! Stella hep benimleydi, ben ne biliyorsam o da biliyor. Beni genelevlerinde filan da çalıştırmış değiller. Buna asla inanma dişi aslanım benim, kar kraliçem! Ben sana yalan söylemem. Sen masumsun. Filozofların dediği gibi anne, bilincin, vicdanın kaynağıdır, varlığın temelidir. Ben seni kandırmam. Birkaç hileye başvurduğum doğrudur; sadece gerektiği zaman. Gerçeği hak etmeyenlere bahşetmeyeceksin. Stella'ya yalnızca duymak istediklerini söylüyorum. Benim yavrum, yok olmuş. Yok olmuş. Stella hep onu istedi. O seni hep kıskandı. Kalpsiz. Şimdi bile benim seni kaybettiğime inanıyor; oysa sen onun New York'taki dairesinden bir taş atımı ötedesin! Bırak istediğini düşünsün; onun zihni çarpık, zavallı şey; varlığından aldığım güç bana neşe katıyor. Sarı papatyam! Güneş pınarım!

Kalemi elinde tutmak ne büyük bir mucizeydi – sivri uçlu küçücük bir değnek oysa ama ucundan hiyeroglif yazılar dökülüyor: Mucizevi bir şekilde Lehçe konuşan bir kalem. Dilin kilidi çözüldü. Dil, ondan önce dişlere ve damağa

zincirlenmişti. Yaşayan dile kayış: tertemiz bir dil, tarih yazma, anlatma, açıklama yeteneği ve gücü. Telafi ve tehir etmek için!

Yalan söylemek için.

Magda'nın şalının durduğu kutu hâlâ masanın üstündeydi. Rosa onu orada bırakmıştı. Güzel ayakkabılarını giydi, güzel bir elbise seçti (iç etiketinde polyester, "buruşmaz" yazıyordu); saçını yaptı, dişlerini fırçaladı, diş fırçasına ağız çalkalama suyu döküp naylon kıllarından emerek hızlı hızlı gargara yaptı. Sonra sutyeniyle külotunu değiştirmeye karar verdi; bunun için elbisesini çıkarıp yeniden giymesi gerekti. Dudaklarını hafifçe renklendirdi; bir leke gibi sürdüğü ruju parmağının ucuyla dudaklarına yaydı.

Mükemmel oldu, dizlerinin üstünde yatağa çıktı ve kendini yüzüstü yatağa bıraktı. Hayal kuran bir kukla. Karartılmış şehirler, mezar taşları, renksiz çelenkler, gri bir tarlada siyah bir ateş, masumları, kadınları alıp zorla götüren ağızları sıkı, kolları hareketli zorbalar, annesinin onu çağırın sesi. Bu amansız tabloyu saatlerce izledikten sonra akşamüstü olmuştu; artık iç çamaşırını cebine atan kişinin her türlü suçu işleyebilecek bir suçlu olduğundan emindi. Aşağılanma. Küçük düşme. Stella'nın pornografisi!

Telafi ve tehir etmek için. Asansörde bir şey yok; lobi de yok. Yere baktı, gözüne çarpan beyaz bir şey olmadı.

Sokakta, ortalığı şimdiden neonlu bir alacakaranlık sarmıştı. Sıcak ve uçuşan tozların kumlu karışımı. Arabalar iri arılar gibi vızıldayarak geçiyordu. Farları yakmak için

henüz erkendi. Gökyüzünün alt kısmında birbiriyle yarışan iki tuhaf lamba –kıızıl bir güneş, yusuvarlak ve kanlı bir yumurta sarısı gibi parlak; ipek beyazı bir ay; dağ sıraları, üzerinde gri damarlar gibi duruyor, biri uzun caddenin bir tarafında, diğeri öbür tarafında. Gün boyunca yakıp kavuran sıcak hava hareketli bir ağırlık gibi kaldırımın yüzeyinden kalkıyor. Rosa'nın burun delikleri ve ciğerleri ihtiyatlı: Hava yanmış pekmez gibi kokuyor. İç çamaşırı yola düşmemiş.

Geceleri Miami'de kimse evinde oturmaz. Sokaklar gezen, bakınan insanlarla doludur; herkes bir arayış içindedir, belli bir rotası olmayan bedeviler gibi. Salak Florida yağmurları öyle hafif, öyle kısa süreli ve öyle gelip geçicidir ki kimsenin umurunda olmaz. Neon harfler, şekiller ve resimler, aniden bastıran hafif yağmurda kesintisiz yanıp sönüyordu. Balkonlu otellerden birinin azıcık üzerinde kırsacık bir şimşek çaktı. Rosa yürüyordu. Fazla Yiddiş. Kol kola girmiş ağır ağır ilerleyen yaşlı çiftler konvoyu kıvrımlı yoldan sahilin serinliğine doğru döne döne iniyordu. Kumlar asla durulmuyordu, hep kaynıyor, hep mesken tutuluyordu; geceleri pikelerin altında, neon parlaklığındaki alçak ufukların altında çiftleşenler.

Rosa sahile hiç inmemişti ki iç çamaşırı neden kumların arasında olsun?

Kollin'in Kosher Dükkânı'nın önündeki kaldırımında da yok. Kremalı haşlanmış patatesin iştah kabartan kokusu.

Külotu Persky'nin cebinde olmayabilirdi. Bordür taşlarının yanında çarpık çurpuk duran boş çöp bidonları, çöpleri toplamışlar. Külotu şimdiden bir kül yığınının altında, kararmış domates konservesi kutuları, mutfak artıkları ve eski dergilerin arasında için için yanıyor olabilirdi. Veya: Basit bir unutkanlık, bir hata sonucu çamaşır makinesinden kurutucuya hiç geçirilmemiş olabilirdi. Geçirilmişse bile, kurutucudan çıkarılmamıştı. Unutulmuştu. Persky suçsuzdu. Geceleyin, çamaşırhanenin kapısını ve pencerelerini akordeon şeklindeki bir kepenkle kapatıp kilitliyorlardı. Büyük çamaşır kazanlarını kim ne yapsın? Mülkle ilgili yanlış bakış açıları. Kendi mülkünü yok etme gücü. Bir tür intihardı. Kendi dükkânını kendi elleriyle öldürmüştü. Kayıp çamaşırını işyerinden daha çok önemsiyordu. Utanıyordu; kendini çıplak kalmış gibi hissediyordu. Dükkânı neydi? Bir hurda ini.

Çamaşırhanenin karşısındaki köşede, daracık bir gazete bayisi vardı, genişliği bir sokak tezgâhı kadardı. Persky gazetesini buradan almıştı belki de. Akşamüstü gazete almak için, cebinde Rosa'nın külotuyla buraya gelmiş ve külot burada düşmüş olabilirdi.

New York aksanlarıyla dolup taşan bir kalabalık. Küçük bir yerdi, klimalı değildi.

“Ne arıyordunuz, bayan?”

Hangi gazete? Rosa dünyadan sıkılmıştı.

“Bakın, içerisi sardalye kutusu gibi, bir şey almayacaksanız çıkın lütfen.”

“Benim dükkânım buranın altı misliydi,” dedi Rosa.

“Öyleyse kendi dükkânınıza gidin.”

“Dükkânım yok ki.” Rosa düşüncelerini tekrar gözden geçirdi. İnsan bir şeyi saklamak isterse –yok etmek değil saklamak– bir külotu nereye saklar? Kumun altına. Kumun altına gömer. Külotunun ağındaki hâlâ sıcak, ıslak kumun ağırlığını düşündü. Odası bütün gece sıcaktı. Hiç hava yoktu. Florida’da hava yoktu, insanın yemek borusundan aşağı süzülen bu şerbet vardı sadece. Rosa yürüyordu; her şeyi görüyordu ama hayal ürünü gibiydi gördükleri; kopuk kopuktu. Bir çit kapısına geldi; arkasında alacalı bir plaj uzanıyordu. Büyük otellerden birinin plajıydı. Kapının mandalını açtı. Dalgaların kıyısından geriye doğru bakınca bütün kumsala uzanan siyah mazgallı şekiller ortaya çıkıyordu. Karanlıkta sivri otel çatılarının acımasız dişleri siluet hâlinde yükseliyordu. Kum yeni yeni soğumaya başlamıştı. Denizin ilerisinde gökyüzü yıldızsız nefesler alıyordu; arkasında, otellerin şehri ısırıklarla doldurduğu yerde, kahverengimsi, tozlu bir kızılık alçalıyordu. Çamur bulutları. Kum bedenlerle kaplıydı. Pompei fotoğrafındaki gibi: Bedenler volkan küllerine gömülmüştü. Külotu kumların altındaydı; kumla sertleşerek bir heykelin kopuk gövdesinden bir parçaya benzemişti; insanın kasıkları kopunca, bütün ruhu gider, sadece yabancıların tekmeleyeceği etleri kalır. Güzel ayakkabılarını kirlenmesin diye çıkardı; bir öpücükle birbirine kenetlenmiş âşıkların terli yüzlerine basmasına ramak kalmıştı. Bir çift vakumlu su hayvanı.

Her yerde aynı şey; bu çağlayan, köpüren sular bütün kıtaların kıyısını çevreliyordu. Gerçek bir yok edici, külotu çalınmış bir kadın, kendi elleriyle kendi işyerini katletmiş bir kadın denize nasıl gireceğini bilirdi. Bir tünele girer gibi. Dosdoğru girersen suların çekimine kapılıp düşersin. Gece denizi ne kadar basit; sadece binlerce oyduğu ve gömüsüyle kumları önceden kestiremiyorsun.

Plajın kapısına döndü, mandal bu sefer açılmıyordu. Sinsice bir tasarım, gizlice giren kişiyi oraya hapsediyor.

Başını yukarı kaldırdı, tırmanmayı düşündü, ama çitlerin üstü tellerle kaplıydı.

Kumda bir sürü kabartı vardı. En iyisi onu dışarı çıkarabilecek birini bulmaktı. Yeniden kumsala döndü ve ayakkabısının burnuyla bir gövdeyi dürttü. Biri vurulmuş gibi yerinden fırladı.

“Pardon? Buradan nasıl çıkılıyor?”

“Oda anahtarıyla,” dedi kumda dümdüz yatan ikinci gövde. Erkekti. İkisi de erkekti, ince, çıplak vücutları kumla kaplıydı. Rosa, dümdüz yatanın vücudundaki kabarık kısmı gördü.

“Ben bu otelde kalmıyorum,” dedi Rosa.

“Öyleyse buraya giremezsiniz. Burası özel plaj.”

“Beni dışarı çıkaramaz mısınız?”

“Hanımefendi lütfen, kaybolun,” dedi kumdaki adam.

“Çıkamıyorum,” dedi Rosa özür dilercesine.

Ayaktaki güldü.

Rosa ısrar etti, “Anahtarınız varsa...”

“Olsa da size vermezdim, inanın,” dedi aşağıdakinin boğuk sesi.

Rosa anlamıştı. Onunla dalga geçiyorlardı. Dişlerinin arasından tıslar gibi bir sesle “İbneler!” dedi ve sendeleyerek oradan uzaklaştı. Arkasından kahkahalarını duyabiliyordu. Kadınlardan nefret ediyorlardı. Ya da Yahudi olduğunu anlamışlardı ve Yahudilerden nefret ediyorlardı ama hayır, kumda yatanın loş kumsalda fulya çiçeği gibi görünen sünnetli yerini görmüştü. Elleri titriyordu. Dikenli tellerin arkasına hapsedilmişti! Kimse onun kim olduğunu, ona ne olduğunu ve nereden geldiğini bilmiyordu. Onların kapıları, anahtarlarının feci şakırtısı, tel örgüler, erkek erkeğe yatanlar... Bir başka kabartıya yaklaşmaya korkuyordu. Yardım edecek kimse yoktu. Zalimler. Sabah onu tutuklayacaklardı.

Ayakkabılarını giydi ve çitin yanında uzanan beton yoldan yürüdü. Bu yol onu ışığa çıkardı; zencilerin sesleri geliyordu. Bir pencere. Yoğun kokular; mutfak kokuları, havalandırma delikleri çorba kokularını çimenlere salıyordu. Bir kapının arasına süt kutusu kapağı sıkıştırılmıştı. Sıra sıra tezgâhlar, ocaklar, düdüklüler, buzdolapları, filtre kahve makineleri, teneke kutular, lavabolar. Bir mutfak kalesi. Zenci aşçıların önlüklerine etlerin kanları bulaşmıştı, onların yanından hızlıca geçip kısa bir koridora geldi: Koridorun sonunda bir asansör vardı. Asansörün çağırma düğmesine basıp bekledi. Mutfaktakiler onu görmüşlerdi; peşinden gelirler miydi? Bağırış çığırışlarını duyuyordu

ama kendisiyle alakalı değildi; Perşembe, Perşembe diye bağıyorlardı. Perşembe günü artık patates gelmeyecekti. Bir tür acil durum söz konusuydu herhalde. Asansörle giriş katına, lobiye çıktı, kurtulmuştu.

Lobi bir sarayı andırıyordu. Ortasında gerçek bir fıskiye vardı. Zümrüt yeşili yunusların ağzından su fışkırıyordu. Etrafında yaldızlı melekler vardı. Kanatlı bir denizkızı altın bir testiden altın çiçekler saçıyordu. Koca koca bitkiler –tıpkı bir orman gibi– fıskiyenin ağzından uzanan yeşil mermer kanalların arasındaki palmyeler lacivert, gümüşü ve altın ışıltılar saçıyordu. Su mermer kanala akıyor, küçük kapalı bir pınar oluşturunuyordu. Metrelerce uzunluktaki ipekli halı, turna kuşu bezemeleriyle işlenmişti. Giyimli kuşamlı kadınlar ve erkekler kolçakları aslan pençesi biçiminde oyulmuş varaklı tahtlarda sigara içiyordu. Tam bir debdebe içindeydiler. Stella böyle bir yere gelse ne kadar mutlu olurdu! Rosa duvar dibinden yürüyordu.

Yeşil üniformalı bir adam gördü.

Boğuk bir sesle, “Otel müdürünü görmem lazım,” dedi.

“Odası şu tarafta.” Adam, cam panelin arkasındaki maun çalışma masasını işaret etti. Kızıl peruklu müdür önündeki antetli kâğıda ciddi işaretler çiziktiriyordu. Persky’nin de kızıl peruğu vardı. Florida sahte yangınlarla tutuşan sahte saçlar cennetiydi! Herkes sahteydi.

“Buyrun?” dedi müdür.

“Beyefendi, plajınız dikenli tellerle çevrili.”

“Burada mı kalıyorsunuz?”

“Ben başka bir yerde kalıyorum.”

“Öyleyse bu sizi ilgilendirmez, öyle değil mi?”

“Dikenli teller var, diyorum size.”

“Ayaktakımını uzak tutuyor.”

“Amerika, çitlerin üzerine dikenli tel sarılacak bir yer değil.”

Müdür ciddi işaretlerini koymayı bırakıp, “Çıkar mısınız lütfen?” dedi. “Çıkar mısınız buradan?”

“Sadece Naziler masum insanları dikenli tellerin arkasına hapseder,” dedi Rosa.

Kızıl peruğun başı öne eğildi. “Benim adım Finkelstein.”

“Öyleyse, siz daha iyi bilirsiniz!”

“Bakın, kendi iyiliğinizi düşünüyorsanız çıkın buradan.”

“Biz oradayken siz neredeydiniz?”

“Çıkın. Bakın kibarca söylüyorum. Lütfen çıkın buradan.”

“Lobideki havuzda dans ediyordunuz, değil mi? Dikenli telinizle boğulun Bay Finkelstein!”

“Evinize gidin,” dedi Finkelstein.

“Arka bahçenizde Sodom ve Gomore var! Otelinizde ibneler ve dikenli teller var!”

“Siz plajımıza gizlice girmişsiniz,” dedi müdür. “Eğer hemen gitmezseniz, polis çağıracağım. Önemli konuklarımız var, gürültü patırtı çıkmasını istemeyiz, bunlara ayıracak zamanım yok.”

“Sizin önemli konuklarınız bana devamlı mektup yazıyor,” dedi Rosa küçümseyici bir ses tonuyla. “Klinik Sosyal

Patoloji Konferansı var, değil mi? Dr. Tree diye biri kalıyor mu burada?”

“Lütfen gidin,” dedi Finkelstein.

“Hadi ama, Dr. Tree burada kalmıyor mu? Eğer kalmıyorsa, yakında kalacak, yoldadır, geliyordur. Numuneleri incelemeye geliyor. Ben önemliymişim! Benimle görüşme yapacak Finkelstein, sizinle değil! Araştırma konusu benim!”

Kızıl peruk yine öne eğildi.

“A ha, anladım! Tree burada! Burada onlardan bir dolu var!” dedi Rosa.

“Konuklarımızın mahremiyetini koruruz.”

“Dikenli telle mi koruyorsunuz? Tree, değil mi? Haklı olduğumu biliyorum! Tree burada kalıyor, değil mi? Tree burada Finkelstein, kabul et, seni S.S. subayı!”

Müdür ayağa kalktı. “Dışarı,” dedi. “Derhâl dışarı çıkıyorsunuz.”

“Merak etmeyin, sorun yok. Ben dışarıda kalırım. Benim Tree’ye ihtiyacım yok. O ve onun gibilerden bıktım artık, siz canınızı sıkmayın...”

“*Gidin*,” dedi kızıl peruk.

“Yazık,” dedi Rosa, “senin gibi bir Finkelstein’a yakışıyor mu?” Rosa ışıltılı bir zaferle arınmış olarak zümrüt pırıltıların arasından geçip girişteki aydınlatılmış tabelaya doğru yürüdü. Tabelada yeşil neon ışıklarla HOTEL MARIE LOUISE yazıyordu. Omuzlarından sarkan altın yaldızlı sırmalarla İngiliz amirallerine benzeyen otel kapıcısı. Rosa’ya

hapsetmişlerdi, neredeyse yakalayacaklardı ama o kaçabilmişti. Sesini çıkarmış, haykırmıştı. Tıpkı Stella'yı kurtardığında yaptığı gibi; onu Filistin gemisine bindirilmekten kurtarmıştı. Yahudilerden korkmuyordu; hatta bazen annesi ile babası gibi küçümsüyordu onları. Varşova dünyası gerçek dünyanın görkeminden uzaktı. Farklı mahalleler. Persky ve Finkelstein. "Onların" sinagogları; kadınlara ayrılan balkonları. İlkeldi. Rosa'nın kendi evi, kendi yetiştiriliş biçimi; nasıl da düşmüştü. İğrenç bir büyücü masalı gibiydi: Soylu bir kimse küçük bir lağım faresine dönüştürülmüştü. Diline İngilizcenin zehri bulaşmıştı. Burada insanlar sığıdı, hiçbir şeyden haberleri yoktu. Fikirleri yoktu. Stella da görünüşe göre öyleydi. Mavi şeritler, dikenli teller, erkek erkeğe kucaklaşanlar... Tehlikeli ve çirkin olan ne varsa onu yaygınlaştırmış ve önemsizleştirmişlerdi.

Kaybolmuştu. Kayıptı. Hiçbir yerde yoktu. Miami sahilinin tamamı, boştu; kumsal, boştu. Sıcak neonlu gece şehri: Hepsi boş bir arayıştı. Birinin cebindeydi.

Persky onu bekliyordu. Resepsiyon masasının yanındaki kahverengi plastikten hasır görünümlü yıpranmış iskemleye oturmuş, bir bacağına iskemlenin kenarına atmış gazete okuyordu.

Rosa'nın içeri girdiğini görünce ayağa fırladı. Üzerinde sadece bir gömlek, bir pantolon vardı; kravatı ve ceketi yoktu. Resmî değildi.

"Lublin, Rosa!"

Rosa, “Buraya neden geldin?”

“Bütün gece nerelerdeydin? Saatlerdir burada oturuyorum.”

“Nerede kaldığımı söylememiştim,” dedi Rosa suçlarcasına.

“Telefon defterine baktım.”

“Benim telefonum bağlı değil, kimseyi tanımıyorum. Yeğenim mektup yazar, uzak mesafe konuşma ücretinden tasarruf etmek için.”

“Pekâlâ. Gerçeği mi istiyorsun? Bu sabah seni takip etmiştim, hepsi bu. Benim kaldığım yerden yürüyüş mesafesinde. Sokaklarda gizlice peşinden yürüdüm. Nerede kaldığını öğrendim ve işte buradayım.”

“Aman ne güzel,” dedi Rosa.

“Niye, hoşuna gitmedi mi?”

Rosa ondan şüphe ettiğini söylemek istiyordu; ceketinin cebine bakması gerekiyordu, bunu Rosa’ya borçluydu. Kadınları gizlice takip ettiğini itiraf eden biri. Ceketinin cebinde değilse pantolonunun cebindeydi. Ama böyle bir şeyi söylemek mümkün değildi. Pantolonunun cebinde Rosa’nın donu vardı. Onun yerine “Ne istiyorsun?” dedi.

Persky dişlerini göstererek sırıttı. “Bir randevu.”

“Sen evli bir adamsın.”

“Karısı olmayan bir evli adam.”

“Karın var.”

“Bir bakıma öyle ama o deli.”

Rosa, “Ben de deliyim,” dedi.

“Kim demiş?”

“Yeğenim.”

“Bir yabancı bunu nereden bilsin?”

“Yeğen insanın yabancıası değildir.”

“Benim kendi oğlum bana yabancı. Bir yeğen hepten yabancı sayılır. Hadi ama, arabam hemen şuracıkta. Klimalı, bir tur atarız.”

“Sen çocuk değilsin, ben de değilim,” dedi Rosa.

“Bunu bana kanıtlayamazsın,” dedi Persky.

“Ben ciddi biriyim,” dedi Rosa. “Boş boş dolaşmak benim hayat tarzıma uygun değil.”

“Boş boş gezeceğimizi kim söyledi? Aklımda bir yer var.” Şöyle bir düşündü. “Bizim arkadaşların bezik oynadığı bir yer var.”

“İlgimi çekmiyor,” dedi Rosa. “Yeni insanlarla tanışmaya ihtiyacım yok.”

“Öyleyse sinema. Yeni insanları sevmiyorsan, biz de ölüleri görürüz. Clark Gable, Jean Harlow.”

“İstemem.”

“Sahile gidelim. Kumsalda biraz yürürüz, ne dersin?”

“Ben çoktan yürüdüm,” dedi Rosa.

“Ne zaman?”

“Bu gece. Az önce.”

“Yalnız mı?”

“Kaybettiğim bir şeyi arıyordum,” dedi Rosa.

“Zavallı Lublin, ne kaybettin ki?”

“Hayatımı.”

Bunu öylesine söyleyiverdiği için hiç utanmış değildi. Kaybolan iç çamaşırı yüzünden onun karşısında utanması kalmamıştı. Persky’nin hayatını düşündü. Kim bilir ne kadar önemsiz şeylerle geçmişti? Düğmeler gibi; onun da bir düğme kadar değeri yoktu. Rosa’yı da kendisi gibi bir düğme zannetmişti herhalde; modası geçmiş, yıpranmış, Florida’ya yuvarlanmış bir düğme. Miami sahilinin tamamı işe yaramaz düğmelerle dolu bir kutuydu!

“Demek yorgunsun. O zaman sana bir önerim var,” dedi Persky, “beni yukarı davet et. Birlikte bir çay içer, konuşuruz. Bende fikirler tükenmez. Yarın da senin sevebileceğin bir yere gideriz.”

Rosa’nın odası mucizevi bir şekilde derli topluydu. Düzenliydi: Yatağın nerede bitip masanın nerede başladığı belli oluyordu. Bazen hepsi birbirine karışır, tam bir karmaşa hüküm sürerdi. Kader odasını misafir ağırlamaya uygun hâle getirmişti. Çayı koydu. Persky gazetesini masaya bıraktı, onun üzerine de yağlı bir kese kâğıdı koydu. “Şekerli çörek!” dedi. “Arabada yemek için almıştım ama burası çok güzel, rahat. Rahat bir yerde yaşıyorsun, Lublin.”

“Biraz sıkışık,” dedi Rosa.

“Ben öyle düşünmüyorum. Her şeyin bir kötü bir de iyi yanı vardır. İyi tarafından bakarsan, hayat daha güzel olur.”

“Kendime yalan söylemekten hoşlanmam,” dedi Rosa.

“Hayat kısa, hepimiz yalan söylemek zorundayız. Kâğıt peçeten var mı? Aman, boş ver, olmasa da olur. Üç tane

fincan! Bu güzel bir şey, genellikle yalnız yaşayan insanların bu kadar kap kacağı olmaz. Bak bu vanilyalı, bu da çikolatalı. İki tane de sade var. Bunlardan mı istersin, sade mi? Ne güzel bir çay. Kaliteli. Gördün mü Lublin? Her şey ne kadar güzel!”

Persky masayı kurmuştu; Rosa’nın odanın bu köşesini başka bir gözle görmesine neden oldu.

“Çayını soğutma. Bu sabah ne demiştin, ne kadar sıcak olursa o kadar iyi.” Persky çayını neşeyle karıştırdı. “Şurada dirsek koymak için biraz daha yer açalım...”

Persky’nin yağlı elleri Magda’nın kutusuna değmişti.

“Dokunma ona!”

“Ne oldu? İçinde canlı bir şey mi var? Bomba mı? Tavşan mı? Ezilecek bir şey mi? Ha, anladım, bir bayan şapkası!”

Rosa kutuya sarıldı; kendini aptal gibi, değersiz hissediyordu. Burada her şey mânâsızdı, insanın varlığının en derin, en kıymetli nesnesi bile. Kendini, biri hayati organlarını kesip eline vermiş gibi hissetti. Hemen oracıktaki –üç adım uzaklıktaki– yatağa yürüdü ve kutuyu yastığa dayadı. Arkasını döndüğünde Persky’nin dişleri her şeyden azade ışıltısında ısrarcıydı.

“Doğrusu, bu akşam senden hiçbir şey beklemiyordum. Halletmen gereken meselelerin olduğunun farkındayım. Bana oğlumu hatırlatıyorsun. Bir fincan çay ikram etmen bile önemli, daha da başarısız olabilirdim. Yarın gerçek bir buluşma olsun. Sana sormuyorum, rica da etmiyorum. Yarın patron benim, tamam mı?”

Rosa oturdu. “Yeğenimin yanına New York’a mı dönsen diye düşünüyorum...”

“Yarın gitme. Hayatını yarından sonra değiştirirsin, yarın benimle gel. Bak, içlerinden birini seçebileceğimiz tam altı toplantı var.”

Rosa şüpheyle, “Toplantı mı?” diye sordu.

“Konuşmacılar var. Senin gibi kaliteli insanlara uygun konuşmalar. Bezikten daha önemli bir şey.”

“Ben bezik oynamam,” dedi Rosa.

Persky çevresine bakındı. “Ortalıkta kitap da görmüyorum. Yarın seni kütüphaneye götürmemi ister misin?”

Rosa’nın boğazı minnettarlıkla düğümlendi. Persky onun sıradan bir düğme olmadığını anlamış gibiydi. “Sadece Lehçe okurum,” diye anlatmaya başladı Rosa. “İngilizce okumayı sevmiyorum. Edebiyatı insan anadilinde okumalı.”

“Vay vay *edebiyat* demek. Lehçe edebiyatı nereden bulacaksın, ağaçta da yetişmiyor ki bu meret. Lublin, uyum sağlamalısın. Alış artık!”

Rosa temkinliydi: “Ben her şeye alıştım.”

“Sıradan biri olmaya değil ama.”

Rosa bezgin bir biçimde anlatmaya koyuldu. “Yeğenim Stella, Amerika’da kedilerin dokuz canlı olduğunu, bizimse kedilerden daha az, sadece üç canımız olduğunu söyler. Önceki hayatımız, o sıradaki ve sonraki hayatımız.” Persky’nin anlayamadığını görünce, “Sonraki hayat şimdi. Önceki hayat *gerçek* hayatımız, doğduğumuz yerde, evi-

mizdeki hayatımızdı,” dedi.

“Peki ya o sıradaki hayat?”

“Hitler zamanı.”

“Zavallı Lublin,” dedi Persky.

“Sen orada değildin. Filmlerden biliyorsun sadece.” Rosa onu utandırdığını fark etti; bu utandırma gücünü epeyce zaman önce keşfetmişti. “Varsa yoksa sonraki hayat, Stella’nın tek umursadığı bu. Benim için sadece tek bir zaman var; sonrası yok.”

Persky tahmin yürüterek, “Her şeyin önceki gibi olmasını istiyorsun,” dedi.

“Hayır, hayır,” dedi Rosa. “Bu mümkün değil. Ben Stella’nın kedilerle ilgili söylediğine inanmıyorum. Öncesi bir rüyaydı. Sonrası ise bir şaka. Sadece o sıradaki hayat var. Ona da hayat denemez.”

“Ama geçti,” dedi Persky. “Atlattın, şimdi kendine bir borcun var.”

“Stella da böyle söylüyor. Stella...” Rosa biraz duraksadı, sonra doğru kelimeyi buldu: “Stella rahatına düşkündür. Hafızasını silmek istiyor.”

“Eğer hayattan bir şeyler almak istiyorsan,” dedi Persky, “bazen biraz unutmak gerekir.”

“Bir şeyler mi? *Ne* alacakmışız hayattan?”

“Artık kampta değilsin. O geçti. Uzun zaman önce bitti. Etrafına bakarsan insanları göreceksin.”

“Ben bir sürü asalaktan başka bir şey görmüyorum,” dedi Rosa.

Persky duraksadı. “Orada senden aileni aldılar, değil mi?” dedi.

Rosa iki elinin parmaklarını birden kaldırdı. Sonra da: “Ben kaldım. Stella kaldı.” Rosa ona daha fazlasını anlatıp anlatamayacağını bilmiyordu. Kutu yatağın üstündeydi. “Bir sürü insandan üç kişi kaldı.”

Persky, “Üç mü?” diye sordu.

“Kanıt var,” dedi Rosa çabucak. “Sana gösterebilirim.”

Kutuyu kaldırdı. Bir uçurumun kenarında gibi hissediyordu kendini. “Ellerini sil.”

Persky söylenileni yaptı. Gömleğinin önündeki çörek kırıntılarını silkeledi.

“Kutuyu aç ve içine bak. Hadi, kutunun içindekileri çıkar.”

Rosa hiç tereddüt etmedi. Kendi ellerinin yapmak için özlem duyduğu şeyi bir yabancıya teslim ediyordu, cepleri olan bir adama; bunun sebebini biliyordu. Masum olduğunu; Bir Meryem Ana olduğunu kanıtlamak için yapıyordu bunu. Yaşlı adamın kafasında çirkin fikirler varsa kendi gözleriyle gerçeği görmeliydi. Bir anne olduğunu.

Ama Persky, “Nasıl üç oluyor?” dedi.

“Kendin bak.”

Persky kapağı açtı, elini kutunun içine soktu ve içinden bir kâğıt çıkarıp, üstünde yazanlara göz gezdirmeye koyuldu.

“Stella’dan gelmiştir. At boş ver. Beni yine azarlıyor, ruh hastası filan olduğumu...”

“Lublin, sen tam bir entelektüelsin! Burada çok ciddi

bir kitap var. Üstelik Lehçe de değil.” Persky’nin bütün dişleri meydandaydı. “Böylesine hazin bir konuda küçük bir şaka yapabilir miyim? Amerika’ya gelen yeğenin Stella bir; Lublin Rosa, iki; üçüncü de Lublin’in beyni!”

Rosa gözlerini ona dikti. “Ben bir anneyim, Bay Persky,” dedi, “tıpkı karınız gibi, ondan hiçbir farkım yok.” Kâğıdı cayır cayır yanan avucunun içine aldı. “Biraz saygı gösterin, lütfen.” Rosa adamın plastik sırtışının çılgın ışıltısına bakarak konuşuyordu. Kâğıtta yazanları okumaya başladı:

Sevgili Bayan Lublin:

Size iyi niyetimin bir göstergesi olarak Hidgeson’ın (ilk mektubumda kısaca açıklamıştım, belki hatırlarsınız) bu değerli çalışmasını gönderiyorum. Bu çalışma bugün kullandığımız yapıların etolojik temelini oluşturmaktadır. Görüşmelerimize hazırlık olması bakımından bu esere bir bakmak isteyeceğinizi düşünüyorum. Araştırmamızın önemli bir kısmı filogenetiğe ilişkin fikirler üzerine kurulmuştur. Buradaki terimler size biraz teknik gelebilir ama bu kitabın araştırmamızın profesyonelliği konusunda size güven vereceğine ve katkıda bulunmak isteyeceğinize inanıyorum.

Özellikle de “Babunlarda Savunma Amaçlı Grup Oluşumu” başlıklı Altıncı Bölüm ilginizi çekebilir.

Saygılarımla,
Dr. James W. Tree

Persky, “İnan bana bir bakışta bu mektubun Stella’dan gelmediğini anlamıştım,” dedi.

Persky’nin elinde kutudan çıkardığı şey vardı. “Onu bana ver,” dedi Rosa emir verir gibi.

Persky okudu: “A. R. Hidgeson. Başlığı dinle bir de, çok havalı – *Baskı Altında Yaşam: Hayatta Kalmanın Biyolojik Temelleri Üzerine Bir Teori*. Havalı, değil mi! Beklediğin bu değil miydi?”

“Onu bana ver.”

“Bunu istemiyor muydun? Stella sana istemediğin bir şeyi mi göndermiş?”

“Evet, Stella gönderdi!” Rosa kitabı Persky’nin elinden çekerek aldı –sandığından daha ağırdı– ve tavana fırlattı. Kitap Persky’nin yarısı dolu çay fincanının üzerine düştü. Fincan kırıkları ve çay damlaları her yere saçıldı. “Dükkânımı nasıl parçaladıysam Tree’yi de öyle parçalayacağım!”

Persky çayın yere damlayışını izliyordu.

“Tree mi?”

“Dr. Tree! Asalak Tree!”

Persky, “Galiba bir yanlışlığa denk geldim,” dedi. “Bak ne diyeceğim, sen şu çörekleri ye. Kendini daha iyi hissedersin, ben de yarın yanlışlık hallolduktan sonra gelirim.”

“Ben senin düğmen değilim, Persky! Ben hiç kimse- nin düğmesi filan değilim, her yere dikenli tel çekseler bile değilim!”

“Düğme deyince, ben gidip asansörün düğmesine basayım bari. Yarın gelirim.”

“Dikenli teller! İç çamaşırımı aldığını bilmediğimi mi zannediyorsun? O pis ceplerine bir bak bakalım, hırsız Persky!”

Sabah olduğunda yüzünü yıkarken –yüzü şişmişti, yabani otlar gibi kâbuslarla çevrili bir geceydi, burnunun ucu kıpkırmızıydı– Rosa, bir havlunun arasında kayıp iç çamaşırını buldu.

Aşağıya resepsiyona inip telefonunun bağlanmasını istedi. Bunun için ekstra ücret istemelerine hiç şaşırmadı, Stella yine vır vır edecekti. Yine de telefonun bağlanmasını istiyordu.

Resepsiyonda Rosa’ya bir paket verdiler; bu kez paketin ambalajını inceledi. Taahhütlü kargoyla gelmişti ve Stella göndermişti. Bu kez üçkâğıda gelmemiştir ama şoktaydı, tükenmişti, dünün yangını sanki Tree yüzünden değil de içinde Magda’nın şalı olan kutu yüzünden çıkmıştı.

Kutunun kapağını kaldırdı ve şala baktı; kayıtsızdı. Persky de olsa kayıtsız kalırdı. Rengi atmış bez parçası kullanılmış bir yara bandajına benziyordu; kullanılıp atılmış bir bez parçası gibiydi. Her nedense, her zaman olduğu gibi Magda’yı getirmiyordu hemen akla; eskiden elektrik akımı verilmiş gibi hemen canlanıverirdi. O duygunun yükselmesini bekleyecekti. Şalın üzerinde hafif bir tükürük kokusu vardı ama bu gerçekten çok, hayalî bir kokuya benziyordu.

Yatağın altındaki telefon titreşti: Önce şöyle bir çınladı, sonra da gerçekten çalmaya başladı. Rosa telefonu çekip aldı.

Kübalının sesi: “Telefonun bağlandı, Bayan Lublin,” dedi.

Rosa, Magda’nın canlanmasının neden bu kadar uzun sürdüğünü merak ediyordu. Bazen Magda’nın parlak hayali hemen Rosa’nın üstüne çullanırdı, Rosa’nın kaburgalarına içeriden bakır çekiçlerle tangır tangır vuruluyormuş gibi olurdu.

Elinde tuttuğu cihaz yine çınladı. Ses çıkaran plastik bir oyuncak vardı sanki elinde. Cansız bir şey ne kadar da çabuk canlanıyordu! Rosa ahizenin ağız kısmına fısıltıyla “Alo?” dedi. Telefondaki kızartma tavası satan bir kadının sesiydi.

Rosa, “Hayır,” deyip kapattı ve Stella’yı aradı. Stella’nın sesinden yeni uyandığı anlaşılıyordu. Gırtlığından çıkan ses perdelenmiş, yumuşamıştı. “Stella,” dedi Rosa, “kendi odamdan arıyorum.”

“Kimsiniz?”

“Stella, beni tanımadın mı?”

“Rosa! Bir şey mi oldu?”

“Döneyim mi ben?”

Stella, “Acil bir durum mu var? Bu konuyu yazışarak tartışsak olmaz mıydı?” dedi.

“Dönmem gerektiğini yazmışsın.”

“Ben milyoner değilim,” dedi Stella. “Neden arıyorsun ki şimdi?”

“Tree burada.”

“Tree mi? O da ne?”

“*Doktor Tree*. Bana mektubunu yollamışsın, peşime düştü. Tesadüfen nerede kaldığını öğrendim.”

“Kimse senin peşine düşmüş değil,” dedi Stella acımasızca.

Rosa, “Gelip dükkânı yeniden açsam, diyorum.”

“Saçmalıyorsun. *Açamazsın*. Dükkân yok artık. Gelirsen artık kendini toplayıp şu hastalıklı hâlimden kurtulman lazım.”

“Çok havalı bir otelde kalıyor,” dedi Rosa. “Krallara layık.”

“Bu seni ilgilendirmez.”

“Tree’nin teki beni ilgilendirmiyor mu? Bizim kanımızı emerek zenginleşiyor! Prestij kazanıyor! İnsanlar ona saygı duyuyor! Örnek vakalar topluyor! Bana babunlardan bahsediyor!”

“Senin iyileşmen lazım,” dedi Stella, uykulu hâlimden eser kalmamıştı. “Gez dolaş. Beladan uzak dur. Mayonu giy. İnsanların arasına karış. Hava nasıl?”

“O zaman sen gel,” dedi Rosa.

“Nasıl geleyim? Param mı var? Sanki ben milyonerim. Hem orada ne yapacağım ben?”

“Yalnız olmaktan hoşlanmıyorum. Adamın teki iç çamaşırımı çaldı.”

“*Neyini* çaldı?” diye cıyıkladı Stella.

“Külotumu. Sokaklar sapık dolu. Dün kumsalda iki çıplak adam gördüm.”

“Rosa,” dedi Stella, “eğer gelmek istiyorsan gel. Sana

bunu yazmıştım, tek söylediğim bu. Ama belki orada bir şeylerle ilgilenebilirsin, bir değişiklik olur. İş olmasa bile, bir dernek filan olur. Bir gruba katılırsın, yürüyüş yaparsın, yüzersin...”

“Yürüyüş yaptım zaten.”

“Arkadaş edin.” Stella’nın sesi gergindi. “Rosa *uzak* mesafe konuşuyoruz.”

“*Uzak* mesafe” sözünü duyunca Magda birden canlandı. Rosa şalı alıp ahizenin üstüne örttü: Bu hâliyle küçük bir oyuncak bebek kafasına benzemişti. Onu öptü, tam Stella’nın öğütlerinin üzerinden. “Hoşça kal,” dedi Stella’ya, ne kadara mal olduğu umurunda değildi. Magda odanın tamamını kaplamıştı: Kelebek gibiydi, aynı anda bir o köşede bir bu köşedeydi. Rosa, Magda’nın kaç yaşında olduğunu görmek için bekledi: Ne güzel, on altı yaşında bir kız; gelişme çağındaki kız çocuklar öyle hızlı hareket eder ki etekleri ve bluzları daima uçuşur; on altı yaşında hep kelebek gibidir onlar. İşte Magda da çiçekler içindeydi. Rosa’nın lisede giydiği bir elbise vardı üzerinde. Rosa sevinmişti: Gökyüzü rengindeki elbiseydi bu, kömür gibi düğmeleri sönmüş yıldız kırıklarına benziyordu. Persky böyle düğmeler görmemiştir asla, hem kapkaraydılar hem de göz kamaştırıcı; dünyanın madenlerinden ya da başka bir gezegenden çıkarılmış kömür parçalarına benzeyen, eşi benzeri olmayan düğmelerdi bunlar. Magda’nın saçları yine düğünçiçeği gibi sapsarıydı, öyle kaygan ve yumuşaktı ki dondurma külahı şeklindeki tokaları, aşağıya,

çenesine doğru kayıyordu – yüzünün en güzel yeri olan o çenesi yok muydu; çenesinin biçimi farklı olsa yüzü bu kadar anlamlı olmazdı. Çenesi biraz uzun, derin bir oval biçimindeydi o yüzden ağzı, özellikle de alt dudağı sıkışık durmuyor, geniş bir alanın ortasında belirginleşiyordu. Bunun sonucunda ağız yörüngeye girmiş bir kütle kadar dikkat çekiciydi, Magda'nın kenarlara doğru neredeyse dikdörtgen hâlini alan gök mavisi gözleri, iki uyduydular. Magda açık seçik görülüyordu. Rosa'nın babasına benzemeye başlamıştı, onun da güçlü ağız yapısını vurgulayan uzun oval biçimli bir yüzü vardı. Rosa, Magda'nın sağlıklı kollarına bakınca mest oldu. O kollarla her şeyi yapabiliirdi, onu bir şövalenin karşısına oturtup suluboya resim yapıp yapamadığına bakabilir veya eline bir keman verebilirdi, bir satranç şampiyonu da olabilirdi; Magda'nın bu yaştaki zekâsını, herhangi bir yeteneğinin olup olmadığını veya zekâsının neye yatkın olduğunu çok fazla bilmiyordu gerçi. Magda'nın diğer kalıtsal özellikleri her ne ise o yüzden biraz da şüpheyle yaklaşıyordu ona. Rosa o kadar da şüphe duymuyordu ama Stella şüphe duyduğu için bu Rosa'nın kafasını karıştırıyordu. Magda'nın çekmiş olduğu diğer taraf hayalet gibiydi, hatta tehlikeliydi. Magda'nın saç telleri, o incecik parlak teller, alarm verir gibiydi.

Altın Kızım, Benim En Büyük Hazine, Benim Gizli
Susam Tohumum, Cennetim, Sarı Çiçeğim, Magda'm!
Bahar Kraliçem!

Dükkânım varken “insanlarla tanıştım”, sadece bizim hikâyemizi değil, başka hikâyeleri de herkese anlatmak isterdim. Kimsenin bir şeyden haberi yoktu. Kimsenin çok kısa bir zaman önce olanları hatırlamaması beni şaşırttırdı. Bilmedikleri için hatırlamıyorlardı. Bazı kesin gerçeklerden söz ediyorum. Getto’daki tramvay mesela. En kötü gecekondlu mahallesinin etrafına duvar örmüşlerdi. Orası derme çatma evlerin olduğu normal bir mahalleydi. Yarım milyon insanı doldurdular, orada yaşayanların iki katından fazlaydı bu rakam. Çoluk çocuk üç aileyi tek bir apartman dairesine tıktırdılar. Bizimki gibi bir aileyi orada düşünebiliyor musun –Varşova Bankası’nın genel müdürü olan babam, pamuklara sarılarak büyümüş, utangaçlığı ve zarafetiyle Japon kadınlarına benzeyen annem, iki küçük erkek kardeşim, ağabeyim ve ben– dört katlı ve muhteşem bir çatı katı olan (kolunu pencereden uzatınca evin çatısına dokunabilirdin; yazın yeşil kurdelesini bir ucundan tutup evin içine çekmek gibiydi) bir evde yaşayan *bizim* gibi bir ailenin Mockowiczler, Rabinowiczler, Perskyler, Finkelsteinlar ve onların kötü kokan dedeleri ve sürü hâlindeki çelimsiz çocuklarıyla birlikte yaşadığını düşünebiliyor musun? Çocuklar yarı ölüydü, irinli gözkapakları ve aşırı parlak gözbebekleri nedeniyle öylesine hastalıklı görünen gözleriyle bütün gün çaputlara sarılmış kutuların üstünde oturlardı. Bu ailelerin hepsi bütün enerjilerini bir ileri bir geri volta atmaya ve paçavraya dönmüş dua kitaplarının önünde eğilip secde etmeye harcardı; çocukları da o kutuların üzerinde

oturup bağıra çağıra dualar okurdu. Zor zamanlarda nasıl organize olacaklarını bilmediklerini düşünürdük, ayrıca öfkeliydik: Çünkü *biz* de aynı zor zamanlardan geçiyorduk – babam önemli bir şahsiyetti, uzun boylu annem ise öyle zarif ve asildi ki insanlar daha kim olduğunu bile bilmeden önünde eğilirdi. Bu yüzden her anlamda öfkeliydik, en çok da alt tabaka insanlarla aynı yere konduğumuz için kızıyor-duk. Her sabah alınlarında boynuz gibi saçma sapan duran muskalarıyla batıl inançlarını ve ritüellerini yerine getirmekten bitap düşen o Yahudi köylülerle birlikte yaşamak zorundaydık. O mikrop yuvası iğrenç gecekondu ve en adi suçluya bile layık olmayan tek bir tuvaletle. Öfkemizi belli etmeyecek şekilde yetiştirilmiştik elbette ama babam, erkek kardeşlerimle bana annemin bunları kaldıramayacağını söylemişti ve haklı da çıktı.

Dükkânımda bunu herkese anlatmadım; bütün bunları dinleyecek sabır kimde vardı ki? O yüzden ben de her müşteriye ufak tefek bir iki şeyi anlatmakla yetiniyordum. Aceleleri olduğunu gördüğümde de –zaten ben anlatmaya başlayınca çoğu gitmek için acele ediyordu– sadece tramvayı anlatıyordum. Tramvayı anlattığım zaman, tramvayın raylar üzerinde gitmesine hiç kimse akıl sır erdiremiyordu! Akıllarına otobüsten başka bir şey gelmiyordu. Rayları söküp yukarıdan geçen elektrik kablolarını sökecek hâlleri yoktu herhalde, öyle değil mi? Tramvay sisteminin rotasını değiştirememişlerdi işte. Tramvay Getto'nun tam ortasına kadar geliyordu. Onlar da Yahudiler tramvayın yanına

yaklaşıp Varşova'nın diğer tarafına, duvarın öte tarafına kaçamasın diye, Yahudiler için bir üst geçit yapmışlardı.

Bunun en hayret verici yanı, Varşova'nın bir tarafından diğer tarafına giden sıradan vatandaşları taşıyan sıradan bir tramvayın bu sefil yerin tam ortasından geçmesiydi. Her gün ve günün çeşitli saatlerinde bu sefaletle tanıklık eden insanlar vardı. Elllerinde alışveriş torbalarıyla tramvayda yolculuk eden kadınlar bizi her gün görüyordu; bir keresinde torbadan dışarı taşan marulu görmüştüm, yaprakları yemyeşildi! Tükürük bezlerim o yeşillığe duyduğu özlemle kopup gidecek sandım. Kızlar şapka takıyordu. Tramvaya binenler işçi sınıfının sıradan, dangul dungul üyeleri idi ama bizden daha makbul sayılıyorlardı, çünkü artık kimse bizi Polonyalı olarak görmüyordu. Oysa bizim evimizde, piyanonun ve parlak yüzeyli küçük sehparın üzerinde duran bir sürü güzel biblomuz, Antik Yunan vazolarına benzeyen vazolarımız ve babamın okul gezisiyle gittiği Girit'te kazıp çıkardığı gerçek bir arkeolojik buluntu vardı: Parçaları toplanıp bir araya getirilmiş, elinde mızrak olan bir savaşçıyı gösteren deseninin eksik parçaları ise kızıl çömlekçi çamuru ile tamamlanmıştı. Koridorlarda ve merdivenin iki yanındaki duvarlarda harika çini mürekkebi resimler vardı, bu resimlerin siyahı öyle siyah ve mucizeviydi ki hem eli hem de elin gölgesini verebiliyordu. Bütün bunların yanında konuştuğumuz Lehçe'ye gelince, annemle babam Lehçe'yi sakın, yumuşak bir tonda ve doğru bir telaffuzla konuşur, her hecenin hakkını verirdi.

Tramvaydakiler de Polonyalıydı Polonyalı olmasına, haklarını verelim -her ne kadar onlar bizim Polonyalı olma hakkımızı elimizden almış olsalar da- ama onlar Polonyalı sayılırken biz sayılmıyorduk! Tuwim'den bir dizeyi bile okuyamayan, Vergilius'un ismini bile duymamış onlar! Babam *Aeneas'ın Destanı*'nın neredeyse ilk yarısının tamamını ezbere bilirdi. Buradaysa ben şimdi alışveriş torbasında marul taşıyan tramvaydaki kadın gibiyim. Bunların hepsini dükkânımda sağır kulaklara anlattım. Marullu kadına nasıl dönüştüğümü.

Rosa, Magda'ya bibloları ve duvarlardaki resimleri, dükkândaki hiç kimsenin umursamadığı eski eşyaları, kuş deseni kakmalı kırık sandalyeleri, boncuk kolyeleri, çekmecelerde unutulmuş eldiven ve manşonları daha çok anlatmak istiyordu. Ama yazmaktan yorulmuştu, gerçi bu kez yazmak için kalemini kullanmıyordu, uçuşan ıslık ıslık yanan bir kürenin içine yazıyor, ışıklı, korkunç bir mahmuzla beyninin içine bu yazılar kazınıyordu. Hatıraların yüküyle bitap düşmüş, uyuşmuştu, kendini sırlanmış gibi hissediyordu. Magda ise daha şimdiden uzaklaşıyordu! Uzaklaşmıştı. Elbisesinin mavisini Rosa'nın gözünde bir nokta kadar kalmıştı. Magda mektubunu almak için bile beklememişti: Orada henüz sönmemiş bir kor alevi gibi titreyordu, bütün bunların sebebi yerden, yatağın yanından gelen zil sesiydi. Sesler, yankılar, gürültüler – Magda en ufak bir kıpırtıdan bile korkan bir hayalet gibi dağılıverir-

yordu. Böyle anlarda utanmış gibi saklanıyordu! Kelebeğim benim, ben senin varlığından utanmıyorum ki; gel bana, yine bana gel, şimdi olmasa da sonra gel, hep gel. Rosa metanetli ve terbiyeliydi, bunları içindeki acıyı dindirmek için kendine söylüyordu; yüksek sesle Magda'ya söylemiyordu. Kafası fener ışığı gibi ışıldayan masum Magda.

Şala sarılı telefon, o kirli küçük sessiz tanrı, uzun süren koma hâlerinden çıkıp tıpkı Magda gibi istek üzerine canlandırılmış, yaygarayı basmıştı. Rosa bir iki kez daha çalmasına izin verdikten sonra, “Bay Persky geldi, yukarı gelsin mi, sen mi aşağı inersin?” diye haber veren Kübalı kızın sesini duydu. Gerçek bir otelin parodisi gibiydi! Fıskiyeli havuzu, varaklı tahtları, dikenli teli ve cehennem olası Tree’siyle MARIE LOUISE’in parodisiydi aslında.

“O deli kadınlara alışık nasıl olsa, o yüzden yukarı yollayabilirsin,” dedi Rosa Kübalı kıza. Şalı telefonun üzerinden kaldırdı.

Magda gitmişti. Utanarak Persky’den kaçmıştı. Magda uzaklaşmıştı.

Hem soykırım dehşetini hem de sağ kalanların peşini bırakmayarak bir ömür süren boşluğu anlatan *Şal*, Nazilerin elinde eziyet görenlerin kapanmayan yaralarını hatırlamaya çağıran bir davet. Yeğeni Stella ile birlikte yol alan ve küçük bebeği Magda'yı şalına sararak gizleyen Rosa, korkunç bir trajedinin yaşanacağı bir toplama kampına varır. Yıllar sonra, Amerika'da, Rosa Lublin ile karşılaşırız; gözü hâlâ şalında, ölmüş kızına mektuplar yazmaktadır.

"ABD'nin edebi panteonunun Athena'sı", "Bronx'un Emily Dickinson'ı" ve "zamanının en usta ve incelikli üslubuna sahip yazarlarından biri" olarak betimlenen Cynthia Ozick, çoğumuzun küçük bir mücevher gözüyle bakacağı *Şal*'da maneviyatından taviz vermeyen bir hikâye anlatıyor.

"Ozick, Cormac McCarthy ve Don DeLillo ile beraber ülkenin yaşayan en iyi kurgu yazarlarından biri." –David Foster Wallace

"Ozick, son yıllarda ortaya çıkmış Amerikalı yazarların en iyisi izlenimini bırakıyor bende. Katolikliğin Flannery O'Connor'a verdiğini Yahudilik de Ozick'e verdi: yetkinlik, derinden bir kavrayış, başkaldırı." –Edmund White

"Geçtiğimiz yarım asır boyunca kurulmuş en mükemmel cümlelerin bazılarında Ozick sorumludur; o kendine has, kusursuz bir üslupçudur." –Giles Harvey, *The New York Times*

Çevirmen: Esra Birkan

ISBN-13: 978-605-81866-3-1

9 786058 188631